

JOHN STEINBECK
KASIMPATLARI

çeviren : memet fuat

DE YAYINEVİ

Genel Dizi: 31
Üçüncü Basım: Eylül 1985
Memet Fuat - Çeviriler: 2

De Yayınevi: Vilayet Han, Cağaloğlu-İstanbul □ Dizgi-Baskı: Kent Basımevi 528 08 15 □ Kapak Düzeni: Halil Bener □ Kapak Baskısı: Reyo Basımevi □ Cilt: Dostlar Ciltevi

JOHN STEINBECK

KASIMPATLARI

Çeviren: Memet Fuat

DE YAYINEVİ

KASIMPATLARI

Kışın getirdiği kalın sis tabakası Salinas Vadisini hem gökyüzünden, hem de yeryüzünün bütün öbür topraklarından ayırmış, her yanı külrengi bir gömlek gibi sarmıştı. Dağların üstüne bir kapak gibi çökmüş, koca vadiyi üstü örtülü bir tencereye döndürmüştü. Aşağıda, dümdüz uzanan geniş tarlalarda, sapanların derin izleri görülüyor, bıçaklarla kesilmiş kara toprak, yol yol, maden gibi parlıyordu. Salinas Irmağının karşı kıyısındaki yamaçları kaplayan çiftliklerin sarı köklerle dolu tarlaları, soluk bir güneş ışığında yıkanıyormuş gibiydi; ama bu sisli aralık ayında vadide güneş ışığı yoktu. Irmak boyunca uzanan sık söğüt ağaçları, sararmış, sivri yapraklarıyla pırıl pırıl yanıyordu.

Sessizlik, bekleyiş günleriydi bunlar. Hava soğuktu. Güney batıdan hafif bir rüzgâr esiyordu; onun için de çiftçiler çok geçmeden, iyi bir yağmurun bastıracağını umuyorlardı; ama yağmurla sis bir arada olmazdı.

Irmağın karşı kıyısında, Henry Allen'in çiftliğinde yapacak pek az iş kalmıştı; ekin toplanmış, ambarlara doldurulmuş, beklenen yağmurlar iyice işlesin diye, meyvalıklar sürülmüştü. Yamaçların yukarılarında dolaşan hay-

vanlar tüylenmeye başlamıştı.

Evin önündeki çiçek bahçesinde çalışan Elisa Allen, aşağılara doğru baktı, iki adamla pazarlık eden Henry'yi, kocasını, gördü. Traktörü yağmurdan korusun diye yapılmış olan çardağın altında, ayaklarını küçük Fordson'a dayamış konuşuyorlardı. Bir yandan sigara içmekte, bir yandan da makineyi gözden geçirmekteydiler.

Elisa bir an onlara baktı, sonra gene işine koyuldu. Otuz beş yaşındaydı. Yüzü etsiz, sağlam, gözleri su gibi berraktı. Bahçe kılığının içinde, vücudu biçimsiz, hantal görünüyordu: Gözlerinin üzerine kadar inen siyah bir erkek şapkası, çamurlu ayakkabılar, basma bir entari, onu bütün bütün örten, pamukludan yapılma, koca bir iş önlüğü. Önlüğün dört büyük cebi vardı, içlerine makas, küçük el küreği, çapa gibi şeyleri, çakısını koyar, tohumları doldururdu. Çalışırken ellerini korumak için, kalın, deri eldivenler giymişti.

Keskin, güdük bir makasla, geçen yılın kasımpatlarından kalma sapları kesmekteydi. Arada bir traktör çardağındaki adamlara bakıyordu. Yüzü canlı, olgun, güzeldi. İstekli istekli, gücünü sakınmadan çalışıyordu. Kasımpatı sapları, onun çalışmasına oranla çok ince, kesilmesi çok kolay şeylerdi.

Eldiveninin tersiyle gözlerinin üzerine düşen saçlarını geri attı, bunu yaparken, yanağını çamurladı. Tam arkasında dört bir yanı pencerelerine kadar yükselen kırmızı sardunyalarla çevrili, tertemiz, bembeyaz çiftlik evi görünüyordu. Görünüşü ile insana, baştan aşağı iyice süpürülmüş olduğu izlenimini veren, pencereleri pırıl pırıl silinmiş, küçük bir evdi; ön merdivenin altında ayak-

kabıların çamurunu temizlemek için bir demir vardı.

Elisa traktörün oraya bir daha göz attı. Yabancılar kendi Ford'larına biniyorlardı. Eldivenlerinden birini çıkardı, güçlü parmaklarını eski köklerin çevresinde büyüyen taze, yeşil kasımpatı sürgünlerinin arasına daldırdı. Yaprakları aralayıp sıkış sıkış fışkıran sapların diplerine baktı. Ne bir yaprak biti, ne bir sümüklüböcek, ne de bir tırtıl vardı. Dikkatli parmakları bunları daha çiçekleri sarmadan yok ederdi.

Elisa kocasının sesiyle sıçradı. Usul usul yanına gelmiş, çiçek bahçesini hayvanlardan koruyan tel parmaklığa dayanmıştı.

«Genc mi onlarla!» diyordu. «Çiçeklerin gür olacak bu yıl.»

Elisa sırtını gerdi, eldivenini giydi: «Evet. Bu yıl gür olacağına benzerler.» Söyleyişinden, yüzünün halinden biraz kendini beğendiği anlaşıyordu.

«Senin elinde bereket var,» dedi Henry. «Geçen yıl yetiştirdiğin sarı kasımpatılarından bazılarının çapı otuz santimdi. Keşke meyve bahçesinde çalışsan da, öyle büyük elmalar yetiştirsene.»

Kadının gözleri kısıldı, «Belki de yetiştirebilirdim,» dedi. «Elimde bereket olduğu doğru. Annem de öyleydi. Toprağa soktuğu her şey yeşerirdi. Dikmesini-bilen-eller derdi o, iş öyle elleri olmakta.»

«Her neyse, çiçeklerde işe yarıyor, doğrusu.»

«Henry, demin konuştuğun adamlar kimdi?»

«Ha, öyle ya, ben de onu söylemeye gelmiştim sana. Western Meat Kumpanyası'nın adamları. Otuz baş öküz sattım; üç yaşındakileri. Aşağı yukarı istediğim fiyatı da

aldım.»

«İyi,» dedi kadın. «İşlerin yolunda.»

Adam devam etti: «Düşündüm, bugün cumartesi, Salinas'a gider, bir lokantada yemek yeriz, sonra da sinemaya gideriz. Satışın şerefine, ha, ne dersin?»

«İyi,» dedi kadın, «ya, evet. Ne iyi olur.»

Henry alaycı bir eda takındı. «Bu gece boks maçları var. İstersen oraya gidelim.»

Kadın hemen atıldı. «Yok, hayır, hayır, boksa gitmem ben.»

«Şaka söyledim, Elisa. Sinemaya gideriz. Dur bakayım. Şimdi iki. Scotty ile gidip dağdan şu öküzleri indiririm. İki saatimizi alır herhalde. Saat beşe doğru kente gider, yemeği Cominos Oteli'nde yeriz. Beğendin mi bunu?»

«Elbette beğendim, dışarda yemek yemek olur da, beğenmez olur muyum!»

«Peki, o halde. Şimdi gidip iki at çıkarayım da...»

Kadın, «Bu çiçekleri yeni yerlerine dikmek için bol bol vaktim olacak öyleyse,» dedi.

Kocasının aşağıda, ambarın yanında Scotty'yi çağırdığını duydu. Biraz sonra da, ikisinin öküzleri aramak için soluk sarı yamaçlara doğru at sürdüklerini gördü.

Kasımpatlarını dikmek için hazırlanmış küçük, dört köşe, kumlu bir yatak vardı. Kadın el küreğiyle toprağı karıştırdı, altüst etti, kabarttı, dövüp sıkıştırdı. Sonra, çiçekleri dikmek için birbirine paralel on karık açtı. Kasımpatlarının eski yatağından taze piçleri söküp elindeki makasla her birinin yapraklarını ayrı ayrı ayıkladı, küçük,

düzgün bir küme yaptı.

Bu sırada, yoldan tekerlek gıcırtiları, ağır ağır yürüy-en hayvanların çıkardığı sesler geldi. Elisa doğrulup baktı. Söğütler, kavaklarla dolu ırmak kıyısı boyunca uzanan yoldan yukarı doğru, garip hayvanların çektiği, garip bir araba geliyordu. Amerikalıların göçmen arabalarına benzeyen, üstü çadır beziyle örtülü, eski bir yaylı arabayı, yaşlı doru bir at ile küçük kırçıl bir eşek çekiyordu. Sakalları uzamış iriyarı bir adam arabanın önüne oturmuş, hayvanları sürmekteydi. Arka tekerleklerin arasında, koca bir melez köpek ağır ağır yürüyordu. Çadır bezinin üstüne kötü bir yazı ile çarpık çurpuk harfler yazılmıştı. «Çanak, çömlek, bıçak, makas, çimen makineleri, Tamir Edilir.» İsimler iki sıra halinde yazılmış, altına da tek başına «Tamir Edilir» kondurulmuştu. Siyah boya harflerden aşağı doğru akarak sivri çizgiler yapmıştı.

Elisa işini bırakıp her yanı aynı oynayan bu garip arabanın geçişini seyretmeye hazırlandı. Ama araba geçmedi. Evin hizasına gelince çarpık tekerleklerinden sesler çıkararak çiftliğin yoluna saptı. Köpek tekerleklerin arasından fırlayıp önden koşmaya başladı. O anda çiftliğin iki çoban köpeği de ona doğru fırladılar. Sonra üçü de durdu, dimdik, titrek kuyrukları, gergin bacaklarıyla, ağır başlı elçiler gibi, hiç acele etmeden, birbirinin çevresinde döndüler, koklaştılar. Kervan Elisa'nın tel parmaklığının önüne gelip durdu. Melez köpek öbürlerinin sayıca üstünlüğünü görünce kuyruğunu kıstı, sırtını kabartıp dişlerini göstererek arabanın altına çekildi.

Arabanın üstündeki adam, «Bir coştı mu berbattır benim köpek,» dedi.

Elisa kahkahayı bastı. «Belli. Kaç günde bir coşar?»

Adam da katıldı onun kahkahalarına. «Bazen haftalarca beklemek gerekir,» dedi. Tekerleğin kıyısına basıp aşağı atladı. At ile eşek, susuz kalmış çiçekler gibi, baygın düşmüşlerdi.

Elisa baktı, kapı gibi bir adam. Saçı sakalı beyazlaşmaya başlamışsa da yaşlı görünmüyordu. Eski, siyah giysisi bumburuşuktu, yağ lekesi içindeydi. Kahkahalarının kesilmesiyle ciddileşmesi bir oldu. Gözleri koyu renkti, bakışlarında ancak arabacılarla denizcilerde görülen bir merak vardı. Tel parmaklığın üstüne koymuş olduğu nasırlı elleri çatlak çatlaktı, her çatlak simsiyah bir çizgi olmuştu. Şapkasını çıkardı.

«Her zaman gidip geldiğim yoldan ayrıldım da, bayan,» dedi. «Bu çamurlu yol ırmağın karşı kıyısına geçip Los Angeles'e giden şoseye kavuşur mu?»

Elisa doğruldu, makasını önlüğünün cebine koydu. «Kavuşmasına kavuşur ama, önce epeyce gider böyle, sonra bir sığılıkta geçer ırmağı. Bu hayvanların kumda arabayı çekebileceğini sanmam.»

Adamın sesi kabalaştı. «Şu hayvancıkların neler çekebileceğini görsen şaşardın.»

«Coştukları zaman mı?» dedi kadın.

Adam bir an gülümsedi. «Evet. Coştukları zaman.»

«Öyleyse,» dedi Elisa, «şimdi sen Salinas'a dönüp şoseyi oradan tutarsan çok daha çabuk gidersin.»

Adam parmağını tellerin üstünde gezdirdi; teller ses verdi. «Acelemler yok, bayan,» dedi. «Her yıl, Seattle'dan San Diego'ya gidiyor, sonra da geri dönüyorum. Ömrüm yollarda geçiyor. Gidiş altı ay, dönüş altı ay. İyi havaları

kollarım hep.»

Elisa eldivenlerini çıkarıp önlüğünün cebine, makasın yanına soktu. Alnına düşen saçlarını sıkıştırmak için, elini şapkasına götürdü. «Hoş bir yaşam olsa gerek,» dedi.

Adam bir sır vermiş gibi, parmaklığın üzerine eğildi. «Arabamdaki yazıyı okumuşsunuzdur belki, çanak, çömlek tamir ederim, bıçak, makas bilirim. Yapılacak bir işiniz varsa...»

Kadın hiç düşünmeden, «Hayır, hayır,» dedi. «Yok, hiçbir şey yok.» Bakışları sertleşti.

«En kötüsü makaslardır,» dedi adam. «Çok kimse makasları bileyeyim derken berbat eder; ben bilirim onların nasıl bileneceğini. Kendi yaptığım bir aletim var. Küçük bir şey, patentini de aldım. Tam bu iş için.»

«Yok. Benim makaslarımın hepsi keskindir.»

«İyi, öyleyse. Bir tenceren var diyelim, ezilmiş, ya da delinmiş bir tencere. Yepyeni yaparım, yenisini almaktan kurtulursun, paran da cebinde kalır.»

Kadın kestirip attı: «Hayır. Söyledim ya, bende tamir edilecek, bilenecek hiçbir şey yok.»

Adamın yüzünde aşırı bir üzüntü görüldü. Kısık, ağlamaklı bir sesle, «Bugün hiç iş çıkmadı,» dedi. «Galiba bu akşam aç yatacağız. Söyledim ya, her zaman gidip geldiğim yoldan ayrıldım. Seattle'dan San Diego'ya giden şose üzerinde birçok bildiğim vardır. Hep işlerini bana saklarlar, iyi yapacağımı, paralarının ceplerinde kalacağını bilirler.»

Elisa öfkeyle, «Ne yapayım,» dedi. «Bende tamir edilecek hiçbir şey yok.»

Adamın gözleri onun yüzünden ayrılıp yerleri araş-

tırdı, orada burada dolaştıktan sonra, kadının çalıştığı kasımpatı yatağına gelip takıldı. «Ne çiçeği bunlar, bayan?»

Elisa'nın yüzündeki öfke, direnme bir anda silini-verdi. «Ah, onlar mı, onlar kasımpatı, iri beyazlarla sarılar. Her yıl yetiştiririm bunlardan, buralarda benimkilerden büyüğünü yetiştiren yoktur.»

«Uzunca saph bir çiçek değil mi bu? Üfürölmüş, renkli duman gibi bir şey?»

«Ta kendisi. Ne güzel anlattın.»

«İnsan alışana kadar kötü bir kokusu oluyor.»

«Kcskin, güzel bir kokudur,» diye atıldı kadın, «hiç kötü değildir.»

Adam hemen ağız değıştirdi: «Ben, kendim, severim o kokuyu.»

«Bu yıl otuz santimlik kasımpatı yetiştirdim.»

Adam parmaklığın üzerine biraz daha yaslandı. «Bak. Yolun aşağısında bir kadın biliyorum, hani onunki gibi bahçe görmemiştir. Aşağı yukarı her çeşit çiçeği var, ama kasımpatı yok. Son uğrayışında bakır kaplı bir çamaşır teknesini tamir ettiydim (zor iştir ama, o da gelir elimden), işte o zaman bana şey dedi, eğer bir yerlerde güzel kasımpatılarına rastlarsan, bana birkaç tohum alıver, dedi.»

Elisa'nın gözleri açıldı, coştı, «Kasımpatları üzerine pek bilgisi yokmuş,» dedi. «Tohumdan da yetiştirilir ama, şu gördüğün filizleri dikmek çok daha kolaydır.»

«Ya!» dedi adam. «Demek götüremeyeceğim!»

Elisa, «Niye götüremeyesin!» diye bağırdı. «İslak kuma dikerim birkaç tane, pekâlâ götürürsün. Kumunu hep ıslak tutarsın, köklenir onlar. Sonra kadın çıkarıp istedi-

ği yere diker.»

«Ne kadar sevinecek kadıncağız. Demek bu kasımpatları güzel oluyor.»

«Güzel olur, ya, hem de ne güzel olur.» Kadının gözleri parladı. Şapkasını çıkardı, koyu renk, parlak saçlarını döktü. «Bir saksıya koyarım onları, alır gidersin. Girsene bahçeye.»

Adam kazıklardan yapılma kapıyı açıp içeri girerken, Elisa heyecan içinde iki yanı sardunyalarla sınırlı dar yoldan evin arkasına koştu. Elinde büyük, kırmızı, yepyeni bir saksıyla döndü. Eldivenlerini filan unutmuştu artık. Çiçekleri dikmek için hazırladığı yatağın başına çömeldi, kumlu toprağı, parmaklarıyla kazıp, avuç avuç, saksıya doldurdu. Sonra hazırlamış olduğu bir küme piçi alarak kumun içine soktu, kıyılarını bastırıp sıkıştırdı. Adam başında duruyordu. «Sana ne yapılacağını anlatayım da, sen de unutma, kadına anlat.»

«Yok, unutmam.»

«Bak, şimdi. Bunlar bir aya kadar köklenir saksıda. Kadına söylersin, şöyle otuzar santim aralarla, şu gördüğün gibi besli, güzel toprağı diker bunları.» Bir avuç toprak aldı eline, adama gösterdi. «Çabuk büyür, hemen yükseliverirler. Şunu da unutma sakın. Temmuzda uçlarını kesecek; şöyle topraktan yirmi beş santim yükseklikte olsunlar yeter.»

«Çiçek açmadan mı?»

«Evet, çiçek açmadan.» Bunları anlatırken zevkten bitiyordu kadın. «Gene büyür onlar. Eylülün son günlerine doğru tomurcuklar başlar.»

Kadın sustu, şaşkınlaştı. Anlatmak istediğı şeyi an-

latamayacağından çekinir gibiydi. «Asıl o tomurcuklar bakım ister,» dedi. «Nasıl anlatacağımı bilemiyorum.» Adamın gözlerinin içine baktı, ağzı aralandı, duyulmayan seslere kulak vermişti sanki. «Anlatayım, bak,» dedi. «Hiç dikmesini-bilen-eller diye bir şey duydun mu?»

«Duydum diyemem, bayan.»

«Bak, insanın ne hissettiğini anlatayım sana. Tomurcukları ayıklarken olur bu. Bütün iş parmaklarının ucundadır. Sen sadece bakarsın onlara. Kendi kendilerine işler parmakların. Açıkça hissedersin bunu. Tomurcukları ayıklar, ayıklarlar. Hiç yanılmaz onlar. Çiçeklerle karışır, çiçeklerle bir olurlar. Anlıyor musun? Senin parmaklarınla çiçekler. Kollarında hissedersin bunu. Onlar ne yapacaklarını bilirler, hiç yanılmaz onlar. Açıkça hissedersin bunu. Bir kere bu hale geldin mi, yanlış bir iş yapmazsın artık. Bilmem anlıyor musun? Anladın mı ne demek istediğimi?»

Çömeldiği yerden adama bakmaktaydı. Göğsü hızlı hızlı inip kalkıyordu.

Adamın gözleri kısıldı. Uzaklara baktı. Bile bile yapmıştı bunu. «Belki anlıyorum,» dedi. «Bazı geceler, araba...»

Elisa'nın sesi boğulmuştu. Onun sözünü kesti. «Ben senin gibi yaşamadım hiç, ama ne demek istediğini anlıyorum. Gece, karanlıkta, yıldızların uçları sivri sivri, sessizlik. Yükseliyor, yükseliyorsun. Yıldızlar bütün içine doluyor. Tıpkı öyle, değil mi? Ilık, canlı, güzel.»

Çömeldiği yerden adamın yağlı pantolonuna, bacaklarına doğru uzandı. Parmakları kumaşa değdi degecek. Birden eli toprağa düştü. Bir yavru köpek gibi büzüldü.

Adam, «Gerçekten güzeldir,» dedi. «Tıpkı anlattığın gibi. Ama karnı aç oldu mu insanın, hiç tadı kalmaz.»

Kadın hemen ayağa kalktı, dimdikti, yüzünden utanmış anlaşıyordu. Saksıyı adama uzatıp kollarının arasına bıraktı. «İşte,» dedi. «Arabana koy bunu, oturduğun yere, hep gözünün önünde olsun. Bakayım, sana bir şeyler bulabilir miyim içerde!»

Evin arkasında, üst üste yığılmış maden kapların arasında, iki tane eski, delik deşik alüminyum tencere bulundu. Onları getirip adama verdi. «İşte, belki bunları tamir edebilirsin.»

Adam birden değişti. İş adamı tavrını takınmıştı. «Yepyeni yaparım ikisini de.» Arabasının arkasına minik bir örs çıkardı, yağlı bir alet kutusundan ufak bir çekiç aldı. Elisa bahçe kapısından çıkıp ona bakmaya geldi Adam hafif vuruşlarla ezikleri düzeltmeye başlamıştı. Bi-leğine güvendiği yüzünden okunuyordu. İşin zor bir yerine gelince alt dudağını ısırıldı.

Elisa, «Bu arabada mı yatıyorsun?» diye sordu.

«Arabada, bayan. Ne yağmur, ne güneş, bey gibi yatarım onun içinde.»

«Ne hoş olur, kim bilir,» dedi kadın. «Kim bilir ne hoştur. Bu gibi işleri kadınlar da yapsın isterdim.»

«Öyle pek kadınlara göre bir yaşam değildir, bayan.»

Elisa'nın üst dudağı aralandı, dişleri gözüktü, «Nerden biliyorsun? Neye dayanarak söylüyorsun bunu?»

«Ne bileyim, bayan. Bir bildiğim yok. İşte tencereler oldu. Yenisini almazsın artık.»

«Ne kadar?»

«Elli sent yeter. Hem ucuz, hem de iyi yaparım ben.

O yüzden de şose boyunca bir sürü müşterim vardır.»

Elisa evden elli sent getirip adamın avucuna bıraktı. «Günün birinde karşına bir rakip çıkarsa şaşırma,» dedi. «Ben de makas bilerim, tencerelerin eziklerini düzeltirim. Sana bir kadının neler yapabileceğini göstermek isterdim.»

Adam çekicini yağlı kutuya koydu, örsü içeri itti. «Bir kadın için çok yalnız bir yaşamdır bu, bayan. Gecele-ri arabanın altında hayvanlar gezinmeye başladı mı ödü kopar insanın.» Eşeğin beyaz sağrısına dayanarak arabanın oku üzerinde yükseldi, yerine oturdu, dizginleri eline aldı. «Teşekkür ederim, bayan,» dedi. «Senin dediğin gibi yapacağım, geri dönüp Salinas şosesini tutacağım.»

«Eğer oraya varman uzun sürerse, kumu ıslatmayı unutma.»

«Kumu mu? Hangi kumu? Ha, öyle ya! Kasımpatlarının kumunu demek istiyorsun. Elbette, elbette.» Dilini şaklattı. Hayvanlar silkinip koşumlara asıldı. Melez köpek iki arka tekerleğin arasında yerini aldı. Araba döndü, çiftliğin yolundan ırmak boyunca uzanan yola doğru ilerledi, geldiği yöne saptı.

Elisa tel parmaklığın önünde durmuş, kervanın gidişine bakıyordu. Omuzları dimdik, başını geri atmış, gözleri yarı kapalı. Arabayı bir hayal gibi görüyordu. Dudaklarında sessiz sözcükler dolaştı: Güle güle, güle güle. Sonra fısıldadı: «Işıklı bir yol bu. Bir parıltı var orada.» Fısıltısının sesiyle kendine geldi. Bir duyan oldu mu diye çevresine bakındı. Sadece köpekler duymuştu. Tozun içinde yatıyorlardı, kafalarını ona doğru kaldırdılar, sonra çenelerini yere koyup uyuklamaya devam ettiler. Elisa arkasına dönerek hızla eve koştu.

Mutfakta sobanın arkasına uzanıp su haznesini yokladı. Öğle yemeği hazırlanırken ısınmış olan su daha soğumamıştı. Banyoya geçti, toz toprak içindeki giysisini çıkarıp köşeye fırlattı. Sonra bir süngerle bacaklarını, kalçalarını, belini, göğsünü, kollarını bastıra bastıra sildi. Derisi kızardı, kabarcık kabarcık oldu. Kurulanınca, yatak odasında aynanın önüne geçti, vücuduna baktı. Karnını içeri çekti, göğsünü ileri çıkardı. Döndü, omuzunun üzerinden arkasına baktı.

Sonra hiç acele etmeden giyinmeye başladı. En yeni iç çamaşırlarını, en iyi çoraplarını, güzelliğini olduğu gibi ortaya çıkaran, kendisine en çok yakıştırdığı giysisini giydi. Saçlarını uzun uzun taradı, kalemle kaşlarını çekti, dudaklarını boyadı.

Daha işini bitirmemişti ki hayvanların gürültüsünü, onları çitin içine sokan Henry ile yardımcısının seslerini duydu. Bahçe kapısı güm diye kapanınca Henry'yi karşılamaya hazırlandı.

Sundurmada ayak sesleri duyuldu. Kocası, «Elisa neredesin?» diye bağırarak eve girdi.

«Odamdayım, giyiniyorum. Daha bitmedi işim. Banyoda sıcak su var. Çabuk ol, geç kalıyoruz.»

Banyodan su sesleri gelmeye başladı. Elisa adamın koyu renk giysisini, gömleğini, çoraplarını, boyunbağını yatağın üstüne, yeni ayakkabılarını da, onların önüne, yere koydu. Sonra sundurmaya gidip bütün güzelliğini takınarak oturdu. Irmak boyunca uzanan yola baktı, söğüt ağaçları, ıslak, sarı yapraklarıyla, kalın, külrengi sisin altında, güneş ışığından yapılmış ince bir kuşak gibiydiler. Bu külrengi akşamda başka hiçbir renk görülüyordu.

Uzun bir zaman, kıpırdamadan, dimdik oturdu. Gözünü bile kırpmadı.

Henry kapıyı itip dışarı çıktı. Boyunbağını yeleğinin içine sokmaktaydı. Elisa daha bir toparlandı, yüzü gerildi. Henry durdu, kadına baktı. «Vay, vay, vay,» dedi. «Elisa, çok hoşsun.»

«Hoş mu? Hoş muyum? Ne demek istiyorsun?»

Henry şaşırdı. «Ne bileyim. Her zamankinden başkasın, güçlü, canlı, tatlı bir halin var.»

«Güçlü mü? Öyle ya, güçlü. Ne demek istiyorsun?»

Henry şaşkınlık içindeydi. «Sözcük oyunu mu yapıyorsun ne?» dedi. «Oynuyor benimle. Dizinin üzerinde bir danayı ikiye bölecek kadar güçlü, sonra da oturup onu karpuz niyetine yiyecek kadar canlı görünüyorsun.»

Kadın bir an kendini bıraktı, yüzünü buruşturarak, «Böyle konuşma, Henry,» dedi. «Ne söylediğini bilmiyorsun.» Sonra hemen toparladı kendini, güzelliğini takındı. «Güçlüyüm,» diye övündü. «Bu kadar güçlü olduğumu bilmezdim, doğrusu.»

Henry traktörün durduğu yere baktı, bir an daldı, sonra gözlerini kadının üzerine çevirince, yeniden canlandı. «Otomobili çıkarayım,» dedi. «Sen de paltonu giy.»

Elisa eve girdi. Otomobilin kapının önüne geldiğini, motorunun yavaşladığını duydu, uzun uzun şapkasını giydi. Orasını çekti, ötesini bastırdı. Henry motoru durdurunca, paltosunu giyip dışarı çıktı.

Küçük otomobil, ırmak boyunca uzanan çamurlu yoldan aşağı kuşları kaldırarak, tavşanları çalılıklara kaçırarak ilerledi. İki turna kanatlarını ağır ağır çırparak söğüt ağaçlarının üzerinden süzülüp ırmağın kıyısına indi.

Elisa yolun ta ilerisinde kara bir leke gördü. Tanıdı o lekeyi. Yanından geçerken bakmayacaktı, ama ya gözleri dinlemezse! Kendi kendine üzüntüyle fısıldadı: «Onları pekâlâ yolun kıyısına atabilirdi. Bir zorluğu yoktu bu işin, hiç zorluğu yoktu, ama atmadı. Atamazdı o saksıyı. Başka hiçbir nedeni yok, atamayacağı için atmadı.»

Otomobil bir dönemeci kıvrılınca kervan önlerinde göründü. Elisa yanından geçerken küçük arabayı, hayvanları, adamı görmemek için kocasına doğru döndü.

Bir anda geçti hepsi. Olmuş bitmişti. Arkasına bakmadı. Motorun sesini bastırıp kocasına duyuracak kadar bağırarak, «Bu gece ne güzel eğleneceğiz,» dedi. «Ne güzel bir akşam yemeği olacak.»

Henry, «Tamam, gene değiştin,» dedi. Direksiyonu tek eline bırakarak kadının dizini okşadı. «Seni daha sık götürmeliyim böyle gezmelere. İkimiz için de iyi oluyor. Çiftlikte çok yoruluyoruz.»

«Henry, yemekte şarap içelim mi?»

«Elbette içeriz. Hey! Bu iyi işte.»

Kadın bir zaman sustu. Sonra, «Henry, bu boks maçlarında çok canı yanar mı boksörlerin?» diye sordu.

«Bazı bazı olur öyle şeyler. Kırk yılda bir. Niye sor-dun?»

«Burunları kırılırmış diye okumuştum da. Göğüsleri bütün kan içinde kalırmış, eldivenleri kana bulanır, taş gibi olurmuş.»

Adam kadına baktı. «Ne o Elisa? Böyle şeyler okuduğunu bilmiyordum senin.» Otomobili iyice yavaşlattı, sonra sağa dönüp Salinas köprüsüne girdiler.

«Kadınlar gider mi boks maçına?»

«Elbette, gidenler oluyor. Ne o Elisa? Gitmek mi istiyorsun yoksa? Hoşlanacağını sanmam ama, istersen götürüyim seni.»

Elisa gevşedi, kanepenin içine bütün bütün bıraktı kendini. «Yok, hayır, hayır. Gitmek istemem, istemiyorum, hiç istemiyorum.» Başını öteye çevirdi. «Şarap yeter,» dedi. «Çok bile.» Kocasını görmesin diye paltosunun yakasını kaldırdı — yaşlı bir kadın gibi sessiz sessiz ağlıyordu.

SABAH KAHVALTISI

Bir türlü tadına doyamıyorum. Bilmem neden, hepsini inceden inceye canlandırabiliyorum gözümde. İkide bir aklıma geliyor. Durup dururken, hem de gittikçe daha iyi hatırlıyorum; hatırladıkça da garip, ılık bir şeyler oluyor içimde; tadına doyamıyorum.

Sabah çok erkendi. Doğudaki dağlar koyu maviydiler, arkalarından onları ufka kıpkırmızı çizen güneşin ışıkları yükseliyordu. Yükselip başımın üstüne doğru geldikçe soğuyan, bozlaşan, donuklaşan bu ışıklar, batıya yakın bir yerde geceye karışıyor, eriyip gidiyordu.

Soğuktu, pek bir acı vermiyordu ama, ellerimi ovuşturup ceplerime sokmuş, kamburumu çıkarmış, ayaklarımı yere vuruyordum. Vadinin içinde, benim bulunduğum yerde, toprak sabahın boz rengine boyanmıştı. Bir dağ yolu boyunca yürüyordum. İlerde, yolumun üstünde, topraktan biraz daha açık boz renkte bir çadır gördüm. Çadırın yanındaki eski, paslı bir sac sobanın çatlaklarından alevlerin turuncu parıltıları sızıyor, sobanın dar, kısa borusundan fışkıran duman dağılıp yok olmadan önce, uzun bir zaman yükseliyordu.

Sobanın yanında genç bir kadın vardı, gerçek bir kadın. Solmuş pamuklu bir eteklikle, gene pamuklu bir

gömlek giymişti. Yaklaşınca, kıvrık koluyla tuttuğu, soğuktan korumak için de başını gömleğinin içine sokmuş olduğu bir bebeğe meme verdiğini gördüm. Ana ateşi karıştırıyor, daha çok hava gitmesi için sobanın paslı kapaklarını aralıyor, üstündeki deliğini açıyor, durmadan hareket ediyordu. Bu işler olurken bebek habire meme emmekteydi, ama anasının işine, hızlı, hafif, ahenkli hareketlerle çalışmasına engel olmuyordu. Kadının her halinden işini bildiği belliydi. Turuncu alevler sobanın çatlaklarından sızıyor, çadırın üstüne vurarak ıslıl ıslıl oynayıyordu.

Artık yaklaşmıştım, kızaran domuz pastırması ile pişen ekmek kokularını duyuyordum, bildiğim kokuların en güzelleri... Doğuda gün ışığı hızla yükseliyordu. Sobaya yaklaşp ellerimi uzattım, sıcaklığın vurmasıyla bütün vücudum ürperdi. O sırada çadır aralandı, önce genç bir adam, arkasından da yaşlı bir adam çıktı. Mavi çadır bezinden dikilmiş, yeni giysiler giymişlerdi. Ceketlerinde pirinç düğmeler parlıyordu. Yüzleri sert hatlıydı; birbirine benziyorlardı.

Gencinin siyah, gür bir sakalı vardı, yaşlının sakalına ak düşmüştü. Kafaları, yüzleri ıslaktı, saçlarında, sert sakallarında su damlaları duruyor, yanakları parlıyordu. Sessiz sessiz durup doğuda yükselen ışıklara baktılar, birlikte esnediler, dağları ufka çizen çizgi boyunca uzanan kırmızılığı izlediler.

Dönünce beni gördüler.

Yaşlı adam, «Merhaba,» dedi. Yüzünde ne dostluk, ne de düşmanlık görülmüyordu.

«Merhaba, efendim,» dedim.

Genç adam da, «Merhaba,» dedi.

Yüzlerindeki su yavaş yavaş kurumaktaydı. Sobaya yaklaşp ellerini ısıttılar.

Kadın işine devam ediyordu, yüzü başka yana dönüktü, ama gözlerini işinden ayırmıyordu. Önüne düşmesin diye bir iple bağladığı saçları arkasında sarkıyor, çalışırken iki yana sallanıyordu. Kocaman bir sandığın üstüne teneke maşrapalarla tabaklar yerleştirdi, bıçaklar, çatallar dizdi. Kızarmış domuz pastırmasını bol yağın içinden kepçeyle alıp büyük bir teneke tabağa koydu; pastırma kıvrılıp cızırdayarak büzüldü. Fırının paslı kapağını açıp kızarmış büyük dilimlerle dolu dört köşe bir tava çıkardı.

Sıcak hamurun kokusu yayılınca adamların ikisi de derin derin kokladılar. Genç adam yavaşça, «Tanrım,» dedi.

Yaşlı adam bana döndü. «Kahvaltı ettin mi?»

«Hayır.»

«Haydi, öyleyse bizimle birlikte ye.»

Bu iyi haberdi. Sandığın yanına gidip yere çöktük. Genç adam sordu: «Pamuk mu topluyorsun?»

«Hayır.»

«Biz on iki gündür çalışıyoruz.»

Kadın sobanın yanından söze karıştı: «Yeni giysi bile aldılar.»

Adamlar çadır bezinden yapılmış yeni işçi giysilerine bakıp gülümsediler. Kadın pastırma tabağı ile ekmek dilimlerini, bir kâse et suyunu, bir tas kahveyi sandığın üstüne koyup kendi de bir uca çöktü. Bebeğin başı gömleğin altındaydı, hâlâ meme emiyordu. Emerken çıkan sesleri duyuyordum.

Tabaklarımızı doldurduk, ekmeklerimizin üstüne salça sürdük, kahvelerimize şeker koyduk. Yaşlı adam ağzını iyice doldurdu, çiğnedi, çiğnedi, yuttu.

«Tanrım, çok güzel,» dedi. Ağzını gene doldurdu.

Genç adam, «On iki gündür iyi yiyoruz,» dedi.

Hepimiz hızla, çılgınca yedik, tabaklarımızı tekrar doldurduk, midelerimizi iyice doyurup ısınana kadar bu böylece sürdü. Sıcak, acı kahve boğazımızı yaktı. Son damla kahveyi telvesiyle birlikte toprağa döküp maşrapalarımızı bir daha doldurduk.

Güneşin ışınları kırmızımsı bir renge bürünmüştü, sanki havayı daha çok soğutmuş gibiydiler. Adamlar doğuya döndüler, yüzleri doğmak üzere olan güneşten gelen renklerle aydınlandı, bir an yaşlı adamın gözlerinde dağın arkasında yükselen ışığın parıltılarını gördüm.

Sonra ikisi de maşrapalarındaki kahve telvelerini toprağa döküp ayağa kalktılar.

Yaşlı adam, «Gidelim artık,» dedi.

Genci bana döndü. «Pamuk toplamak istersen, belki sana da bir iş bulabiliriz.»

«Hayır. Gitmem gerek. Kahvaltı için sağolun.»

Yaşlı adam, sen bilirsin gibilerden, elini salladı. «Pekâlâ. Tanıştığımıza sevindik.»

Birlikte uzaklaştılar. Doğuda gökyüzü ışıktan alevlenmiş gibiydi. Ben de dağ yolunu tutarak uzaklaştım.

Hepsi bu kadar. Bu karşılaşmanın niçin hoşuma gittiğini büsbütün anlamıyor değilim. Ama orada başka bir şey de vardı, bana her hatırlayışında o ılık tadı veren, *büyük güzellik* dediğimiz şey.

Bu anlatacağım yıllarca önce orta California'da, Monterey'de olmuş, gerçek bir öykü. Santa Lucia'nın sıra sıra dağları arasında uzanan vadilerden birinin adı Canon del Castillo'dur. Canon del Castillo'ya dağlardan inen suların açtığı bir sürü yar kavuşur, hepsi de meşe ağaçları, ısırgan otları, ada çaylarıyla doludur. Vadinin tam ağzında heybetli bir kale vardır, koca koca payandaları, kuleleriyle, sefere giden Haçlı ordularının yolları üstüne yaptırdıkları kalelere benzer. Bunun yumuşak kum taşı tabakalarını aşındıran suların bir oyunu olduğunu, ancak çok yakınına giderseniz anlayabilirsiniz. Harap mazgalları, kapıları, kuleleri, hatta ok yarıkları öyle yerli yerindedir ki insan uzaktan bakınca orada bir kale olduğuna kolayca inanır.

Onun altında, vadinin dibinde eski çiftlik evi, tahtaları yosun tutmuş, bel vermiş bir ahır, hayvanların yem yemesi için yapılmış üstü kapalı, yanları açık bir çardak vardır. Ev boştur, geceleri kaleden doğru rüzgâr estikçe kapılar paslı menteşelerin üstünde gıcırdayarak güm güm vurur. Kimseler uğramaz o eve. Arada bir çocuklar doluşup boş dolapları araştırır, bağıra çağıra, varlığına inanmadıkları hayaletlere meydan okurlar.

Jim Moore, çiftliğin sahibi, o eski evin çevresinde dolaşılmasını hiç istemez. Vadinin ta öbür ucundaki yeni evinden fırlayıp atına atlayarak çocukları kovalar. Her şeye burnunu sokan meraklı kimseler içeri dalmasın diye parmaklıkların üstüne hep «Buradan Geçilmez» yazılı levhalar asmıştır. İkide bir, «Şu eski evi yakıp kurtulayım,» diye düşünür, ama o kendi kendine açılıp kapanan kapılara, kör kör bakan ıssız pencerelere gözü takılınca içinde garip bir şeyler olur, bir yakınlık duyar onlara, vazgeçer. Evi yakmakla yaşamının pek önemli, pek büyük bir parçasını da yok etmiş olacağına inanır. Hâlâ güzelliğini yitirmemiş olan etine dolgun karısını yanına alıp kasabaya indiği zamanlar herkesin durup kendisine hayranlıkla, saygıyla baktığını bilir.

Jim Moore o eski evde doğup büyümüştü. Ahırın gevşemiş tahtalarını, yumuşamış, eskimiş yemlikleri, her yanı karış karış bilirdi. Otuzuna geldiğinde anası da, babası da ölmüştü. İşin başına geçince büyümesinin onuruna sakal bıraktıydı. İlk olarak domuzları satmış, bir daha da domuz beslememeye karar vermişti. Sonra sürüsünü düzeltmek için cins bir Guernsey boğası almış, kendi de cumartesi geceleri, kafayı çekip Üç Yıldız barının gürültücü kızlarıyla eğlenmek için, Monterey'e gitmeye başlamıştı.

Bir yıl sonra Jim Moore, Pine Vadisinde oturan yaşlı, şişman bir çiftçinin kızı olan Jelka Sepic'le evlendi. Kız Yugoslavdı; Jim onun kalabalık ailesinden, kardeşlerinden, amca çocuklarından hiç hoşlanmıyordu, ama kendisini pek beğenmişti. Jelka'nın bir dişi geyiğin gözleri gibi kocaman, merak dolu gözleri vardı. Burnu ince, küçük,

biçimliydi, dudakları dolgundu, yumuşaktı. Derisi her seferinde Jim'in aklını başından alırdı, gün boyunca onun güzelliğini unuttur, her gece yeniden hayran olurdu. Öyle tatlı, sessiz, ince bir kızdı, öyle iyi bir ev kadınıydı ki, Jim evlendikleri gün kaynatasının söylediği sözleri hep öfkeyle hatırlardı. Yaşlı adam biraları çekince sululaşmış, coşmuş, Jim'e bir dirsek vurarak imalı imalı sırtmış, kırılan, şişmiş göz kapaklarının altında minik, kara gözleri görünmez olmuştu.

«Delilik etme sakın,» demişti. «Jelka, Slav kızıdır. Amerikalı kızlara benzemez. Bir kötülük etti mi dövceksin, uzun zaman kötülük etmeden durursa gene dövceksin. Anasını ben dövdüm, babam da benim anamı döverdi. Slav kızıdır o, canını çıkarırcasına dayak atmayan bir erkeği sevmez.»

Jim, «Ben Jelka'yı dövmem,» dedi.

Adam kıkırdadı, bir dirsek daha vurdu. «Delilik etme sakın,» dedi. «Sen de anlayacaksın ya!» Bira fıçısının başına döndü.

Jim kısa zamanda Jelka'nın gerçekten de Amerikan kızlarına benzemediğini gördü. Çok sessizdi. Hiç söze başlamazdı, yalnız sorulara karşılık verirdi, bunlar da hep kısacık olur, yumuşak bir sesle söylenirdi. Kocasını kitap gibi ezberlemişti. Evliliklerinin üzerinden pek az bir zaman geçtikten sonra, Jim neye elini uzatacak olsa, daha ağzından tek bir sözcük çıkmadan hazırlanıp gelirdi önüne. İyi ev kadınıydı doğrusu. Ama dostluğu, arkadaşlığı yoktu. Hiç konuşmazdı. Kocaman gözlerini kocasından ayırmaz, gülümsediğini görürse, uzaktan, yarı örtülü bir gülümseyişle ona katılırdı. Örmek, yamamak, dikmek, hepsi gelir-

di elinden. Oturmuş iş yaparken, tam bir alışkanlık içinde kendi kendine çalışan ellerini izler, bu kadar güzel, bu kadar yararlı şeyler yapan o küçük, beyaz ellere adeta hayretle, gururla bakardı. Hayvana benzeyen öyle halleri vardı ki, Jim bazı bazı, atını severkenki gibi duygularla, onun kafasını, boynunu okşardı.

Ev işlerinde Jelka'nın üstüne yoktu. Kocasını dağlardan, ya da çiftliğin aşağısındaki tarlalardan ne zaman dönerse dönsün, yemeği dumanı üstünde hazır olurdu. Sofrada hep onu gözler, tam zamanında önüne tabakları sürer, suyunu doldururdu.

Yeni evlendikleri sırada, Jim ona çiftlikte olan biteni anlatırdı, o ise anlamadığı şeylere de ayıp olmasın diye kafa sallayan yabancılar gibi gülümserdi.

Jim, «Aygır dikenli tellere takılmış, çizmiş her yanını,» derdi.

O ne bir soru sorar, ne bir ilgi gösterir, yavaşça, «Evet,» diye cevap verirdi.

Jim çok geçmeden, ne yaparsa yapsın ona yaklaşılmayacağını anladı. Kendine göre bir dünyası olmalıydı onun da, ama Jim'den öylesine uzaktı ki o dünya, erişilecek gibi değildi. Gözlerindeki bakış kolay kolay değişmeye benzemiyordu; düşmanca, bile bile takınılan bir bakış değildi ki...

Geceleri kocası kapkara saçlarını, inanılmaz derecede yumuşak, düzgün, fildişi gibi omuzlarını okşarken biraz kıpırdanır, hoşuna gittiğini gösteren sesler çıkarırdı. Kucaklaşmalarının en yüksek anında canlanır, ateşli, istekli olurdu. Sonra hemen gene o tetikte, görevini bilen kadın halini alırdı.

Jim, «Niye benimle hiç konuşmuyorsun?» diye sorardı. «Konuşmak istemiyor musun benimle?»

O, «Yok,» derdi. «Ne söylememi istiyorsun?» Kendi dilinde düşündüğü için bambaşka bir konuşması vardı.

Üstünden bir yıl geçince, Jim bir zamanlar arkadaşlık ettiği kadınları aramaya başladı, gevezelikleri, kahkahalar atarak ona buna takılmaları, bayağı şakaları gözünde tutuyordu. Gene kasabaya dadandı; içiyor, Üç Yıldız barındaki gürültücü kızlarla oynayıyordu. Onlar da Jim'in sağlam, ölçülü yüzünü pek beğeniyor, hele her şeye kolayca gülmesine bayılıyorlardı.

«Karin nerede?» diye sorarlardı.

«Evde, ahırda,» diye cevap verirdi. Her seferinde, kahkahalarla gülünen, beylik bir şaka olmuştu bu artık.

Cumartesi akşamları bir at eyerler, belki bir geyiğe rastlarım diye tüfeğini eyerin yanındaki kılıfa sokardı. Hep sorardı karısına ayrılırken, «Evde yalnız kalmaktan sıkılmıyorsun ya?»

«Hayır, sıkılmıyorum.»

«Ya biri gelirse?»

Jelka'nın gözleri kısılır, sonra gülümserdi, «Ben onları geri yollamasını bilirim,» derdi.

«Yarın öğleye doğru dönerim. O kadar yol gece dönülmez, doğrusu.» Jim karısının her şeyi bildiğini sezerdi, kadın gene de onun gitmesine karşı koymaz, surat etmezdi. «Bari çocuğun olsa.»

Hemen yüzü aydınlanırdı. «Tanrı onu da verir,» derdi. Öyle bir söylerdi ki bunu, insan bir çocuğu olmasını pek istediğini kolayca anlardı.

Jim onun bu yalnızlığına üzülüyordu. Vadideki öbür

kadınlarla konuşup görüşse gene bir oyalanırdı, ama onu da yapmazdı. Ayda bir arabaya atları koşup babasının evine gider, öğleden akşama kadar orada annesi, kardeşleri, amca çocuklarıyla otururdu.

Jim, «Gene eğleneceksin bugün,» derdi. «Artık akşama kadar takır tukur, ördekler gibi, kendi dilinizi konuşursunuz. O aptal surathı, ayı gibi amca oğullarınla kıkırdar durursun. Hani bir kusurunu yakalayacak olsam, sana gebesi yabancı diye söveceğim.» Bunları söylerken, ekmeği fırına sürmeden nasıl üstünde haç çıkardığını, geceleri yatağın yanına nasıl diz çöktüğünü, dolabın içine astığı o kutsal resmi hatırlardı.

Sıcak, tozlu haziran ayının bir cumartesi günü Jim yulafları biçti. Gün uzundu. Tırpan makinesi son demeti bağladığında saat altıyı geçmişti. Sesler çıkararak yürüyen makineyi ambarın oraya sürdü, çardağın içine soktu, atları çözüp pazarı dağlarda otlayarak geçirsinler diye salıverdi. Mutfağa girdiğinde Jelka yemeğini masanın üstüne koyuyordu. Ellerini, yüzünü yıkayıp yemeğe oturdu.

«Yorulдум,» dedi, «gene de gideyim diyorum Monterey'e. Nasıl olsa ayın on dördü bu gece.»

Kadın gülümsedi.

Jim, «Bak ne yapalım,» dedi. «Eğer gelmek istersen, arabayı koşup seni de götürüyüm.»

O gene gülümsedi, başını salladı. «Hayır, dükkânlar kapanmıştır artık. Ben evde otururum.»

«İyi, o halde ben bir at eyerleyeyim. Gitmeyecektim ben de. Hayvanların hepsini salıverdim. Bakalım belki yakalarım birini kolayca. Demek gelmek istemiyorsun?»

«Erken olsaydı, dükkânlara uğrardım, şimdi gidene kadar saat on olur.»

«Yok, niye... ama arabayla, doğru... ben atla dokuzu geçerken varırım Monterey'e.»

Kadının dudaklarında bir gülümseme dolaştı, acaba düşüncesini değiştirip gitmeyecek mi diye kocasına bakıyordu. Adam uzun günün yorgunluğu içinde, kadına bir göz attı, «Ne düşünüyorsun?» diye sordu.

«Ne mi düşünüyorum? İlk evlendiğimiz zaman aşağı yukarı her gün sorardın bu soruyu.»

Jim direndi. «Söyle, ne?»

«Ne olacak, siyah tavuğun altındaki yumurtaları düşünüyorum.» Kalkıp duvardaki büyük takvime doğru yürüdü. «Yarın, ya da pazartesiye çıkacak civcivler.»

Adam tıraş olup mavi giysisini, yeni çizmelerini giyene kadar ortalık kararmaya başlamıştı bile. Jelka bulaşıkları yıkamış kaldırmıştı. Jim mutfaktan geçerken onun lambayı pencerenin önündeki masaya koymuş, kahverengi bir çorap örmekte olduğunu gördü.

«Niye orada oturdun, bu gece?» dedi. «Hep şuraya otururdun. Ne garip şeyler yaparsın bazen.»

Kadın gözlerini ellerinden kaldırdı. «Ayın on dördü,» dedi yavaşça. «Bu gece ayın on dördü diyordun. Doğuşunu görmek istiyorum da.»

«Aptallık etme. O pencereden ay görünmez. Doğuyu, batıyı daha iyi bilir sanırdım ben seni.»

Ta uzaklardan gülümsedi Jelka. «Yatak odasının penceresinden bakarım öyleyse.»

Jim siyah şapkasını giyip çıktı. Karanlık, boş ahıra girdi, yemlikten bir yular aldı. Çimenlerle kaplı yamaçta

tiz bir ıslık çaldı. Atlar otlamayı bırakıp yavaş yavaş ona doğru geldi, on adım ötesinde durdular. Doru atına ürkütmeden yaklaştı, elini hayvanın sağrısında gezdirip boynunun yukarılarına doğru götürdü. Yuları başına geçiriverdi. Atı çekerek ahıra döndü. Eyeri vurup k'lanını iyice sıktı, gümüş işlemeli başlığı kulaklarının üzerinden geçirdi, boğazının altından kayışı sıktı, boynuna bir ip bağlayıp kangalı eyerin tahtasına astı. Sonra yuları çıkardı, atı eve doğru çekti. Doğudaki tepelerin üzerinde kırmızımsı renklerden ıslıl ıslıl bir taç görünüyordu. Daha gün ışığı vadiden büsbütün çekilmeden ay doğacaktı.

Mutfakta Jelka hâlâ pencerenin yanında çorap örüyordu. Jim köşeye gidip 30-30 karabinasını aldı. İçine kurşunları doldururken, «Aydın parıltısı vurdu dağlara,» dedi. «Doğuşunu görmek istersen dışarı çık. Görünüşe bakılırsa bu gece kıpkırmızı doğacak.»

Kadını, «Şimdi çıkarım,» dedi. «Şu sırayı bitireyim de.»

Jim onun yanına gidip güzel saçlarını okşadı, «İyi geceler,» dedi. «Ben artık yarın öğleye doğru gelirim.» Kadın kapkara gözlerini adama dikerek kapıdan çıkışına baktı.

Jim tüfeğini eyerin yanındaki kılıfa soktu, atın üstüne atlayıp vadiden aşağı doğru sürdü. Sağında, güneşin batması ile kararınmakta olan dağların ardında, kocaman kıpkırmızı ay çabucak yükseldi. Günün son ışıkları doğan ayın ışıklarına karışınca ağaçların biçimleri daha koyulaştı, dağlara gizemli bir görünüş geldi. Karanlık meşeler ışıkların altında titreyerek parladı, gölgeleri kara kadife gibi büsbütün koyulaştı. Jim'in soluna, biraz ileriye doğru, top-

rağa bir gölge düştü, uzun bacaklı, iri bir atla üstünde yarım bir adam. Uzaktaki, yakındaki çiftliklerden, seslerini gecenin şarkısına ayarlayan köpeklerin havlamaları duyuluyordu. Batan güneşin yeniden doğduğunu sanan horozlar ötmeye başladı. Jim atını tırısı kaldırdı. Nal sesleri arkasında kalan kaleden yankılar verdi. Monterey'de, Üç Yıldız barındaki sarışın May'i düşünüyordu. «Geç kaldım. Belki de bir başkası kapmıştır onu,» diye geçirdi aklından. Ay tepelerden büsbütün sıyrılmıştı.

Jim bir kilometre kadar gitmişti ki kendisine doğru yaklaşan nal sesleri duydu. Bir atlı gelip az ilerisinde durdu. «Sen misin, Jim?».

«Evet. Ha, merhaba, George.»

«Ben de sana geliyordum. Söyleyeceklerim var, benim toprağın üst yanındaki pınar başını biliyorsun...»

«Evet, biliyorum.»

«İyi, bu akşam oraya gitmiştim. Sönmüş bir ateş gördüm, yanında da bir dana kafası ile ayaklar buldum. Derisini ateşe atmışlar, yarı yarıya yanmıştı, çekip çıkardım, senin damgan vardı üstünde.»

Jim, «Vay canına!» dedi. «Çok mu olmuş ateş söneli?»

«Küllerin altında toprak sıcaktı. Belki de dün gece çalmışlardır. Ben şimdi gelemem seninle, Jim. Kasabaya gidiyorum, seni bir uyarayım dedim, istersen bir dolaş bak.»

Jim yavaşça, «Kaç kişiydiler acaba?» diye sordu.

«Bilmem. Öyle inceden inceye bakmadım her yana.»

«O halde gidip bir dolaşayım. Kasabaya iniyordum ben de. Ama hırsızlar dadandıysa buralara kötü, başka hayvanımı çalmalarını istemem doğrusu. Şu senin oradan ge-

çip kestirme çıksam olur mu?»

«Ben de gelirdim seninle ama, kasabaya gitmem gerekiyor. Tüfeğin var mı yanında?»

«Var, var elbette. Burada, bacağıının altında. Sağol uyardığın için.»

«Sağolu bırak şimdi. Şöyle kestirmeden çıkıver, nereden istersen geç. Haydi eyvallah.» George atını çevirip geldiği yöne doğru sürdü.

Jim bir zaman ay ışığında durup upuzun gölgesine baktı. Tüfeğini kılıfından çıkardı, mekanizmasını açıp kapadı, yanlamasına, eyerin önüne koydu. Yoldan ayrılıp sola saptı, küçük bir yamacı tırmandı, bir meşe ağaçlığından geçti, çimenlik tepeyi aşarak öbür vadiye inmeye başladı.

Yarım saat içinde ateşi buldu. Dananın ağır, sağlam kafasını çevirip tozlu dilini tuttu, kuruluğuna bakarak ne zaman öldüğünü anlamaya çalıştı. Bir kibrit çakıp yarı yarıya yanmış derinin üstündeki damgaya baktı. Sonra atına atlayıp ağaçsız, çimenlik yamaçlardan kendi toprağına geçti.

Tepelerde sıcak yaz rüzgârı esiyordu. Ay gökyüzünde yükseldikçe kırmızılığını yitirmiş, çay rengini almıştı. Yamaçların yukarılarında kurtlar uluyor, çiftliklerin köpekleri cansız cansız onlara cevap veriyordu. Ay ışığında koyu yeşil meşelerin, sararmış çimenlerin renkleri seçiliyordu.

Jim çingirak seslerine doğru giderek sürüsünü buldu, sessiz sessiz otluyordu hayvanlar, aralarına birkaç geyik de karışmıştı. Nal sesleri, ya da adamların sesleri duyuluyor mu diye rüzgârları dinledi.

Atını eve çevirdiğinde saat on biri geçmişti. Kum taşından kaleyi dolanıp batıdaki kulenin gölgesinde görün-

mez oldu, sonra gene ay ışığına çıktı. Aşağıda ahırın, evin damları donuk donuk parlıyor, yatak odasının penceresinden dışarı bir ışık uzanıyordu.

Çayırdan geçerken, otlayan atlar ona doğru baktı. Gözlerinde kırmızı ışıklar yanıp söndü.

Jim bahçe parmaklığının oraya geldiği sırada, ahırda bir atın ayağını yere vurduğunu duydu. Hemen dizginleri gerdi. Dinledi. Ses gene geldi, ahırda bir at ayağını yere vuruyordu. Tüfeğini alıp sessizce yere indi. Atını başı boş bırakarak ahıra doğru yürüdü.

Karanlıkta ilerlerken, saman yiyen bir atın dişlerinden çıkan sesi duyuyordu. Ahırda, sesin geldiği yere varınca bir dinledi, sonra tüfeğinin kabzasına sürterek bir kibrit çaktı. Bölmelerden birinde eyeri, başlığı çıkarılmamış bir at duruyordu. Gemi çenesinin altına indirilmiş, kolanı gevşetilmişti. At yemini bırakıp başını ışığa çevirdi.

Jim kibriti söndürerek hızla ahırdan dışarı çıktı. Yalağın kıyısına oturup suyun içine baktı. Düşünceleri öyle yavaş geliyordu ki sözcük sözcük fısıldıyordu onları.

«Pencereden bakayım mı? Hayır. Odanın içine başımın gölgesi düşer.»

Elindeki tüfeğe baktı. Tutulan yerleri aşınmış, karanlığını yitirmişti, ay ışığında beyaz bir maden gibi parlıyordu.

Sonunda kararını verip kalktı, eve doğru yürüdü. Kapının önündeki tahta basamakları gıcırdatmamak için ayağıyla her birini ayrı ayrı yoklayarak çıktı. Evin altından üç çoban köpeği fırladı, silkinip gerindiler, şöyle bir havayı kokladıktan sonra kuyruklarını sallayarak gene evin altına girdiler.

Mutfak karanlıktı, ama Jim her şeyin yerini biliyordu. Yürürken elini uzatıp sırasıyla masanın köşesini, bir sandalyenin arkasını, havluluğu tuttu. O kadar sessiz yürüyordu ki kendi bile sadece nefesini, pantolon paçalarının birbirine sürtünüşünü, bir de cebindeki saatin tıkırtısını duyuyordu. Yatak odasının açık kapısından mutfığa ay ışığı vurmaktaydı. Jim kapıya gelince durup içeri baktı.

Ay ışığı beyaz yatağı iyice aydınlatıyordu. Jelka sırtüstü yatmış, çıplak, yumuşak kolunu alını ile gözlerinin üstüne koymuştu. Adamın kim olduğunu anlayamadı, başı öteye çevrikti. Jim nefesini tutarak bir zaman durdu orada. Jelka uykusunun arasında silkindi; adam içini çekerek başını çevirdi — amca oğullarından biriymiş, o ayı gibi, aptal suratlı amca oğullarından biri.

Jim dönüp mutfığı hızla geçti, basamakları indi. Bahçede, yalağın yanına giderek kıyısına oturdu. Ay kireç gibi bembeyazdı, suyun içinde yüzüyordu, atların ağzından düşmüş olan saman çöplerini, arpaları aydınlatıyordu. Jim suyun üstünde bir uçtan bir uca koşuşan sivrisineklere, yalağın dibinde, yosunların içinde yatan semendere baktı.

Birkaç kuru, boğuk hıçkırık çıktı boğazından, kendi de şaştı buna, çünkü o sırada sadece çimenlerle kaplı tepeleri, yerleri süpürerek esen ıssız yaz rüzgârını düşünüyordu.

Sonra annesini düşündü, babası domuz kestiği zaman, annesi hayvanın boğazından akan kanları bir kova ya doldururdu. Bu işi yaparken elinden geldiği kadar uzak durur, üstüne sıçramasın diye dikkat ederdi.

Jim yalağa elini sokup ay ışığını gittikçe büyüyen çemberlerle böldü. Islak elini alnında gezdirdi, ayağa kalk-

tı. Bu kez o kadar sessiz hareket etmedi, ama mutfağı parmaklarının ucunda geçip yatak odasının kapısında durdu. Jelka kolunu alnından çekti, göz kapakları aralandı. Sonra birden gözleri sonuna kadar açılarak ıslak ıslak parladı. Jim karısına baktı, bomboştu bakışları.

Jelka'nın burnundan akan bir damla dudağının oyuna birikti. Jim'e bakıyordu.

Jim tüfeğinin horozunu kaldırdı. Çelik horozun çıkardığı ses evi dolaştı. Yataktaki adam uykusunun arasında kıvrandı. Jim'in elleri titriyordu. Tüfeği omuzuna dayadı, sallanmasın diye sıkı sıkı tuttu. Gezle arpacığın üstünden adamın kaşları ile saçlarının arasındaki dört köşe beyazlığı gördü. Arpacık bir sallandı, sonra durdu.

Tüfeğin sesi havayı yırttı. Jim daha gözlerini gezle arpacıktan ayırmadan yatağın sarsıldığını gördü. Adamın alnında, kapkara, kansız bir delik açılmış, kurşun kafatasının arkasını delip kemikleri, beyin parçalarını yastığa yapıştırmıştı.

Jelka'nın amcasının oğlu boğazından bir hırıltı çıkardı. Elleri çarşafın altından büyük, beyaz örümcekler gibi dışarı fırladı, şöyle bir yürüdükten sonra titreyip hareketsiz kaldılar.

Jim yavaşça Jelka'ya baktı. Kadının burnu akıyordu. Gözlerini kocasından ayırmış, tüfeğin ucuna dikmişti. Üşüyen bir köpek yavrusu gibi inliyordu.

Jim allak bullak olmuştu. Döndü, topuklarıyla mutfağın döşemesini döverek yürüdü, ama dışarı çıkınca yavaşladı, gene yalağın oraya gitti. Boğazında tuz tadı vardı, yüreği şişmiş gibiydi, acıyordu. Şapkasını çıkarıp başını suyun içine soktu. Sonra öne doğru eğilerek toprağın üstü-

ne kustu. Evde gezinen Jelka'nın çıkardığı sesleri duyuyordu. Bir köpek yavrusu gibi inleye inleye ağlamaktaydı Jelka. Jim doğruldu, hiç gücü kalmamıştı, sersemlemişti.

Bahçeyi geçip çayıra çıktı. Islığını duyan eyerli atı koşarak geldi. Düşünmeden yaptığı bir hareketle kolanını sıkı, üstüne atlayıp yoldan aşağı, vadiye doğru sürdü. Yere düşen kara gölgesi önü sıra gidiyordu. Ay yüksekte beyaz beyaz süzülüyordu, bir türlü durulmayan köpekler hiç değişmeyen seslerle havlıyordu.

Gün doğarken çift atlı bir araba çiftliğin bahçesine girip tavukları dört bir yana kaçıştırdı. Ön sırada Sheriff ile Sorgu Yargıcı oturuyordu. Kucağındaki eyerin üstüne kaplanmış olan Jim arkadaydı, yorgun atı da arabanın ardı sıra geliyordu. Sheriff freni bağlayıp dizginleri ucuna sardı. Arabadan indiler.

Jim sordu, «Ben de gelecek miyim içeri? Çok yorgunum, görmek istemiyorum şimdi.»

Sorgu Yargıcı, «Yok, gelmeyin,» dedi. «Biz girer bakarız.»

Jim yalağa doğru ağır ağır yürüdü. «Şey,» dedi. «İçeriye biraz temizleyin, olur mu? Biliyorsunuz.»

Adamlar eve girdiler.

Birkaç dakika sonra, katılaşmış cesedi taşıyarak dışarı çıktılar. Bir çarşafa sarmışlardı. Arabanın arkasına yerleştirdiler. Jim onlara doğru yürüdü. «Ben de gelecek miyim sizinle?»

«Karıınız nerede, Mr. Moore?» diye sordu Sheriff.

«Bilmem, buralarda bir yerde olmalı.»

«Onu da öldürmüş olmadığınıza eminsiniz ya?»

«Yok, ona dokunmadım. Buralardadır. Bulup getireyim isterseniz, öğleden sonra. Şimdi sizinle gelmeyeceksem tabii.»

«Sorgunuzu yaptık,» dedi Yargıç, «ayrıca ikişer tane de gözümüz var, değil mi? Ha, Will? Gerçi ortada bir adam öldürme suçu var ama, önemli değil, kurtulursunuz. Bizim buralarda böyledir bu iş. Karınızı fazla hırpalamayın, Mr. Moore.»

«Hırpalamam,» dedi Jim.

Durup arabanın uzaklaşışını izledi. Ayağının ucuyla tozları eşeledi. Sıcak haziran güneşi dağların üzerinde yükselip yatak odasının penceresinde kötü kötü parladı.

Jim eve girdi, elinde üç metre boyunda, boğa organından yapılma bir kamçı ile çıktı dışarı. Bahçeyi geçip ahıra girdi. Samanlığa çıkan merdivenleri tırmanırken yukarıdan bir köpek yavrusunun inlemeye başladığını duydu.

Jim ahırdan çıktığında, omuzunun üstünde Jelka'yı taşıyordu. Yalağın yanına gelince onu yavaşça yere bıraktı. Saçları saman çöpü doluydu. Bluzunun arkası kan içindi.

Jim mendilini ıslatıp kadının ısırılmaktan kanamış dudaklarını sildi, yüzünü yıkadı, saçlarını geri itti. Jelka tozlu, kara gözlerini kocasına dikmiş, yaptığı her hareketi kolluyordu.

«Canımı yaktın,» dedi, «çok canımı yaktın.»

Adam başını salladı. «Biliyorum,» dedi, «bundan kötüsü ölüm.»

Güneş toprakta sıcak sıcak parladı. Kan kokusunu alan birkaç leş sineği yalağın çevresinde uçuştı.

Jelka şişmiş dudaklarıyla gülümsemeye çalıştı. «Kah-

valtı ettin mi bu sabah?»

«Hayır, hiçbir şey yemedim.»

«Öyleyse sana birkaç yumurta kızartayım.» Ayaklarının üstünde zorlukla doğruldu. Her yanı acıyordu.

«Dur, sana yardım edeyim,» dedi Jim. «Şu bluzunu da çıkaralım, kurursa yapışır sonra sırtına. Canın yanar.»

«Yok, ben kendim çıkarırım.» Sesinde garip bir titreme vardı. Kara gözleri bir an kocasının üzerinde dolaştı, tatlı tatlı bakıyordu, sonra topallayarak eve doğru yürüdü.

Jim yalağın kıyısına oturup bekledi. Bacadan çıkmaya başlayan dumanın göğe doğru, dimdik yükseldiğini gördü. Birkaç dakika sonra Jelka mutfağın kapısından onu çağırırdı.

«Gel, Jim, kahvaltın hazır.»

Isıtılmış bir tabağın içinde dört kalın pastırma dilimi, her dilimin üstünde de bir yumurta duruyordu. «Kahve de şimdi hazır olur,» dedi.

«Sen yemeyecek misin?»

«Yok. Şimdi yemem. Ağzım zehir gibi.»

Jim yumurtaları iştahla yedi, sonra karısına baktı. Kapkara saçları taranmıştı. Sırtında yeni, bembeyaz bir bluz vardı. «Bugün kasabaya gideceğiz,» dedi. «Kereste ısmarlayacağım. Vadinin aşağısında yeni bir ev yaptırmak istiyorum.»

Kadının gözleri önce yatak odasının kapısına, sonra kocasına gitti. «Ya,» dedi, «ne iyi olur.» Biraz sonra sordu: «Gene kamçılacak mısın beni— bunun için?»

«Yok, kamçılamam bir daha — bunun için.»

Jelka gülümsedi. Kocasının yanındaki sandalyeye oturdu; Jim elini uzatıp onun saçlarını, boynunu okşadı.

Genç Dr. Phillips torbasını omuzuna vurup deniz kıyısında suların çekilmesiyle meydana gelmiş olan küçük gölcüğün başından ayrıldığı sırada karanlık bastırmak üzereydi. Kayalıktan yukarı tırmandı, lastik çizmeleriyle yumuşak sesler çıkararak yol boyunca yürüdü. Monterey'in konserveciler caddesinde ticaret yapmak için kurduğu küçük laboratuvarına vardığında sokak lambaları yanmıştı. Yarısı körfezin suları üzerine, kazıklara, yarısı da toprağa oturtulmuş, küçük, dar bir yapıydı. İki yanında yükselen, oluklu saçtan yapılma büyük sardalye fabrikalarının arasına sıkışmış kalmıştı.

Dr. Phillips tahta merdiveni çıkıp kapıyı açtı. Beyaz fareler kafeslerinin tellerinde sağa sola koştu, küçük bölmeciklere kapatılmış kediler bir süt veren olsa gibilerden miyavlamaya başladı. Dr. Phillips deney masasının üzerindeki göz kamaştırıcı ışığı yaktı, ıslak torbasını yere bıraktı. Çıngıraklı yılanların pencerenin yanında duran dört yanı cam, dibi kum döşeli büyük kutularına doğru yürüdü, eğilip baktı.

Yılanlar kutulardan birinin köşelerine çöreklenmiş dinleniyordu, bütün başlar kalkmıştı, donuk gözleri hiç-

bir yere bakmıyor gibiydi, ama genç adam kutunun üzerine eğilirken, uçları kara, dipleri pembe, çatallı diller dışarı uzandı, titreye titreye, yavaşça bir yukarı, bir aşağı dalgalandı, sonra onu tanıyınca, içeri çekildi.

Dr. Phillips deri ceketini çıkarıp attı, saç sobayı ateşledi, üstüne su dolu bir tencere yerleştirdi, suyun içine de bir fasulye konservesi oturttu. Sonra yerdeki torbaya bakarak durdu. Çelimsiz bir adamdı, yumuşak bakışlıydı, gözleri devamlı olarak mikroskopla çalışan kimselerde olduğu gibi yorgun bir dalgınlık içindeydi. Kısa, sarı bir sakalı vardı.

Baca gürül gürül çekmeye başlayınca sobadan doğru bir sıcaklık yayıldı. Küçük dalgaların evin altındaki kazıklara çarpışı duyuluyordu. Duvarlardaki raflarda, sıra sıra duran camlı kutular içinde, laboratuvarın yaptığı işlerde kullanılan deniz hayvanlarının gerilip ilaçlanmış örnekleri vardı.

Dr. Phillips yandaki kapıyı açarak yatak odasına geçti; dört duvarı kitap dolu bir hücre, bir portatif yatak, okumak için bir lamba, bir de rahatsız, tahta sandalye. Lastik çizmelerini çıkardı, koyun pöstekisinden yapılma terliklerini giydi. Öbür odaya geçtiğinde tenceredeki su kaynamaya başlamıştı bile.

Torbasını ışığın altındaki masaya getirip içinden iki düzine deniz yıldızı çıkardı. Bunları masanın üstüne yan yana sıraladı. Dalgın bakışlı gözlerini tel kafeslerde koşuşup duran farelere çevirdi. Bir kesekâğıdından buğday alıp yemliklerini doldurdu. Fareler bir an içinde tellerden aşağı atlayıp buğdayların başına üşüştiler. Cam bir rafın üstünde, minik bir ahtapotla bir deniz anasının arasında, şi-

şeyle süt duruyordu. Dr. Phillips sütü alıp kedilerin kafesine doğru yürüdü, ama kapları doldurmadan önce, canını yakmak istemediğini belli eden hareketlerle, uzun bacaklı iri bir tekir kediye dışarı çıkardı. Biraz okşadıktan sonra, hayvanı kara boyalı, küçük bir kutunun içine tıktı, kapağı kapadı, çengelledi, sonra da bu ölüm kutusuna gaz veren düğmeyi çevirdi. Kutuda kısa, dermansız bir çırpınına olurken, Dr. Phillips küçük tabaklara süt koyuyordu. Kedilerden biri sırtını kabartarak eline yaslanınca gülümse-di, hayvanın boynunu kaşdı.

Kutuda ses kesilmişti. İçindeki gaz boşalsın diye, düğmeyi çevirdi.

Sobanın üstündeki su fokur fokur kaynıyordu. Dr. Phillips konserve kutusunu büyük bir pensle tutup tencereden aldı, açtı, fasulyeleri bir cam tabağa boşalttı. Yerken masanın üstündeki deniz yıldızlarına bakıyordu. Hayvanların beş çatal bacaklarının arasından, küçük damlalar hâlinde, süt gibi bir sıvı sızılmaktaydı. Fasulyeleri çiğnemedi yuttu, bitirdi, tabağı musluğun taşına koydu, takımların durduğu dolaba yanaştı. Bir mikroskop ile bir küme küçük cam tabak çıkardı. Tabakları bir musluktan, teker teker, deniz suyu ile doldurdu, sonra yıldızların yanına sıraladı. Saatini çıkarıp masanın üstüne koydu. Döşemenin altından, kazıklara vuran dalgaların iniltisi geliyordu. Çekmelerin birinden bir damlalık çıkarıp deniz yıldızlarının üzerine eğildi.

Tam bu sırada tahta merdivenden aceleci bir insanın ayak sesleri geldi, kapı hızlı hızlı vuruldu. Kapıyı açmaya giderken genç adamın yüzünden canının sıkıldığı belliydi. Merdiven sahanlığında uzun boylu, kemikli, zayıf bir ka-

dın duruyordu. Üstünde koyu renk, sade bir giysi vardı. Alnını kaplayan kara, düz saçları rüzgârda savrulmuş gibi karmakarışıktı. Kara gözleri güçlü ışığın altında pırıl pırıl yanıyordu.

Gırtlaktan gelen yumuşak bir sesle, «Girebilir miyim?» diye sordu. «Sizinle konuşmak istiyorum.»

Adam isteksizce, «Şimdi çok işim var,» dedi. «İlemen yapmam gereken şeyler var.» Kapıdan uzak duruyordu. Kadının içeri süzüldü.

«Siz işinizi bitirene kadar beklerim ben, ses çıkarmam.»

Adam kapıyı kapadı, yatak odasındaki rahatsız sandalyeyi alıp geldi. «Görüyorsunuz,» diye özür diledi, «bu iş bir kere başladı mı, yarıda bırakınak olmaz.» Her gelen bir sürü şey sorardı. Öyle ki, tekrar tekrar yaptığı işler için beylik yanıtları vardı, bir soran oldu mu hiç düşünmeden sıralardı onları. «Şöyle oturun,» dedi, «bir iki dakika sonra dinlerim sizi.»

Uzun boylu kadın masaya doğru eğildi. Genç adam elindeki damlalıkla deniz yıldızlarının bacaldarı arasından topladığı sıvıyı küçük bir cam kâsedeki suyun içine boşalttı, sonra gene deniz yıldızlarından sızan süt gibi sıvıyı da çekip aynı kâseye sıktı, suyu damlalıkla hafif hafif karıştırdı. Yaptıklarını açıklamaya başladı.

«Sex bakımından gelişmiş olan deniz yıldızları, sular çekilince erkek tohumlarla birlikte yumurta salıverirler. Gelişmiş hayvanları seçip denizden çıkarınca suların çekilişindeki durumu yaratmış oluyorum. İşte şimdi erkek tohumlarla dişi yumurtaları karıştırdım. Şimdi de şu on deney camına bu karışımdan birer parça koyacağım. On dakika

sonra mantol ile ilk camdakileri öldüreceğim, ondan yirmi dakika sonra ikinci camdakileri, sonra da yirmişer dakikalık aralarla hepsini öldüreceğim. Sonra bunları bölüp seri halinde mikroskop camlarına koydum mu, biyoloji çalışmalarına hazır duruma gelmiş olacaklar.» Durdu. «Bu ilk camdakilere bakmak ister misiniz mikroskopta?»

«Hayır, sağolun.»

Adam birden kadına döndü. Herkes isterdi böyle bir şeyi. Kadının masadaki işlerle ilgilendiği yoktu, ona bakıyordu. Kara gözleri onun üzerindeydi, ama görmüyormuş gibi bakıyordu. Anladı neden öyle olduğunu, gözlerinin rengi de bebekleri kadar koyuydu, aralarında bir renk çizgisi yoktu. Dr. Phillips kadına bayağı kızmıştı. Gerçi sorulara karşılık yetiştirmekten de sıkılırdı ama, yaptığı işe karşı bu ilgisizlik onuruna dokunmuştu. Kadını meraklandırmak isteğiyle yandı.

«Bu on dakikalık arada yapacak bir işim daha var. Bazı kimseler bunu görmekten pek hoşlanmazlar. Şu yandaki odaya geçin isterseniz.»

Kadın yumuşak, sakın sesiyle, «Hayır,» dedi. «Ne isterseniz yapın. İşiniz bitene kadar beklerim ben.» Ellerini kucağına yan yana koymuştu. Tam bir rahatlık içindeydi. Gözleri parlaktı, ama vücudunun öbür yanları cansız gibiydi. Dr. Phillips, «Metabolizma tembelliği,» diye düşündü, «kurbağa gibi bir şey. Görünüşü öyle.» Kadını bu uykulu halinden uyandırmak, sarsmak isteğiyle yandı.

Masaya küçük, tahta bir beşik getirdi, bıçakları, makasları dizdi, içi delik, büyük bir iğneyi basınçla sıvı veren bir cam borunun ucuna yerleştirdi. Sonra ölüm kutusundan çıkardığı, gevşemiş, cansız kediye getirip beşiğin içine

yatırdı, bacaklarından kenarlardaki çengellere bağladı. Göz ucuyla kadına baktı. O hâlâ aynı rahatlık içindeydi.

Kedi ışığa doğru sırtıtmış kalmış, pembe dili, sivri dişlerinin arasından dışarı fırlamıştı. Dr. Phillips hızlı hareketlerle hayvanın boğazındaki deriyi kesip açtı, etini ince bir bıçakla yarararak bir atardamar buldu. Kusursuz çalışıyordu. İğneyi damara soktu, bağladı. «Bu koruma sıvısıdır,» dedi, «çürümesin diye. Daha sonra toplardamarlara sarı, atardamarlara kırmızı sıvılar sıkacağım; kan dolaşımı üzerine çalışmak için, biyoloji öğrencilerine.»

Tekrar kadına baktı. Koyu renk gözleri tozlu gibiydi. Kedinin yarılmış boğazına hiçbir tepki göstermeden bakıyordu. Bir damla kan bile akmamış, yarma işi tertemiz başarılmıştı. Dr. Phillips saatine baktı. «Birincinin zamanı geldi.» Deney camına birkaç mantol kristali serpti.

Kadının haline sinirlenmeye başlamıştı. Fareler tellerin üstünde koşuşuyor, incecik sesler çıkarıyorlardı. Evin altında dalgalarını kazıklara çarpışı duyuluyordu.

Genç adam titredi. Sobaya birkaç topak kömür attı, oturdu. «Şimdi,» dedi, «tam yirmi dakika işim yok.» Kadının alt dudağı ile çenesinin ucu arasındaki uzaklığın pek az olduğu gözüne çarptı. Kadın uykudan uyanıyormuş gibiydi, derin bir yerlerden çıkıp geliyormuş gibi. Kafasını kaldırdı, tozlu, koyu renk gözleri odada bir dolaştıktan sonra adamı buldu.

«Bekliyordum,» dedi. Elleri gene kucağında, yan yanaydı. «Yılan var mı sizde?»

«Yılan mı! Evet.» Sesi hayli yüksek çıkmıştı. «İki düzineye yakın çingiraklı yılanın var. Zehirlerini alıp panzehir laboratuvarlarına yolluyorum.»

Kadın ona bakıyordu, ama gözleri üstünde bir noktada değildi, onu çevresini de kaplayan büyük bir çember içinde görüyordu sanki. «Erkek bir yılanınız var mı, erkek bir çingiraklı yılan?»

«Evet, evet. Ben de yeni öğrendim olduğunu. Bir sabah girdim içeri, büyük bir yılanı daha küçük bir yılanla çiftleşir buldum. Kafeste kapalıyken pek yapmazlar bu işi de... Her neyse, bir erkek yılanım olduğunu biliyorum.»

«Nerede şimdi?»

«Şurada, pencerenin yanındaki kutuda.»

Kadının kafası yavaşça döndü, ama öylece duran elleri kımıldamadı. Adama döndü gene. «Görebilir miyim?»

Adam kalkıp pencerenin yanındaki kutuya doğru yürüdü. Çingiraklı yılanlar kumun üstünde birbirine karışmış yatıyorlardı, başları kalkmıştı. Diller çıktı, titreye titreye havayı yoklayarak bir yukarı, bir aşağı dalgalandı. Dr. Phillips sinirli bir hareketle başını çevirdi. Kadın hemen yanında duruyordu. Sandalyeden kalktığını duymamıştı. Sadece kazıklara suların çarpışını, bir de tellerin üstünde koşuşan farelerin çıkardığı sesleri duymuştu.

Kadın, sakin sakin, «Söylediğiniz erkek yılan hangisi?» diye sordu.

Adam kutunun köşesinde tek başına yatan külrengi, kalın bir yılanı gösterdi. «Şu. Bir buçuk metreye yakın. Texas'dan geldi. Büyük Okyanus kıyılarındaki yılanların çoğu daha küçüktür. Farelerin hepsini o yiyor. Öbürleri de yesin istediğim zaman onu dışarı çıkarmak zorunda kalıyorum.»

Kadın, yılanın çıplak, kuru başına bakıyordu. Çatallı dil dışarı çıktı, uzun bir zaman titredi. «Erkek olduğuna

emin misiniz?»

Adam gevezeliğe başladı. «Bu çingiraklı yılanlar tuhaftırlar. Aşağı yukarı onlar için söylenenlerin hepsi yanlış çıkmıştır. Çingiraklı yılanlar üzerine konuşmak istemem, ama — evet — bunun erkek olduğunu söyleyebilirim.»

Kadının gözleri yılanın yassı başından ayrılmıyordu. «Onu bana satar mısınız?»

Adam, «Satmak mı!» diye bağırdı. «Size mi satacağım?»

«Satış yapmıyor musunuz?»

«Ya, evet. Elbette yapıyorum. Elbette satarım.»

«Kaça bu? Beş dolar? On mu?»

«Yok, beş yeter. Ama — siz bu çingiraklı yılanlar üzerine bir şeyler biliyor musunuz? Sokar sonra sizi.»

Kadın şöyle bir baktı. «Alıp götüreceğim değilim. Burada kalsın istiyorum, ama — benim olacak. Gelip bakacağım ona, doyuracağım, benim malım olacak.» Para çantasını açıp beş dolar çıkardı. «Buyrun. Artık benim oldu.»

Dr. Phillips korkmaya başlamıştı. «Sizin olmasa da gelip bakabilirdiniz.»

«Benim olsun istiyorum.»

«Aman Tanrım!» diye bağırdı adam. «Saati unuttum.» Masaya koştu. «Üç dakika geçmiş. Pek bir zararı olmaz.» İkinci deney camına da mantol kristalleri serpti. Sonra gene kutunun başına geldi, kadın hâlâ yılana bakıyordu.

«Ne yer bu?» diye sordu.

«Beyaz fare veriyorum, şu kafesteki fareler.»

«Öbür kutuya alsanıza onu. Karnını doyurmak istiyorum.»

«Ama aç değil ki. Bu hafta bir fare yedi zaten. Bazen üç dört ay hiçbir şey yemez bunlar. Bir yılan vardı bende, tam bir yıl yemediydi.»

Kadın sakın, dümdüz bir sesle, «Bana bir fare satar mısınız?» diye sordu.

Adam omuz silkti. «Anlıyorum. Çıngıraklı yılanların yemek yiyişini görmek istiyorsunuz. Pekâlâ. Görün bakalım. Fare için yirmi beş sent vereceksiniz. Bir bakıma boğa güreşinden bile daha ilgi çekicidir, bir bakıma da sadece bir yılanın karnını doyuruşu.» Konuşmasına bir acılık gelmişti. Doğanın bu gibi kaçınılmaz olaylarından kendilerine bir eğlence payı çıkarmaya uğraşanlardan tiksiniirdi. Eğlence adamı değildi o, bilim adamıydı. Bilgi uğruna binlerce hayvanı öldürebilirdi, ama eğlence olsun diye tek bir böcek bile öldüremezdi. Bunu daha önce de düşünmüştü kaç kere.

Kadın yavaşça ona döndü, ince dudaklarında bir gülümseme dolaştı. «Yılanımı doyurmak istiyorum,» dedi. «Öbür kutuya koyacağım onu.» Kapağı kaldırıp elini içeri daldırdı, adam bir an ne olduğunu anlayamamıştı. Hemen atılıp kadını geri çekti. Kapak güm diye düşerek kapandı.

«Siz de hiç akıl yok mu? Öldürmese bile iyice hırparlar insanı. Önleyici bir şeyler yapsak da yararı olmaz.»

«Öyleyse siz koyun öbür kutuya.»

Dr. Phillips sarsılmıştı. O hiçbir şeye bakmaz gibi görünen koyu gözlerden çekindiğini anladı. Günah işleyecekti, durup dururken kutuya bir fare atmanın doğru olmadığını biliyordu. Ama nereden gelmişti şimdi bu aklına? Ona buna göstermek için kaç kere yapmıştı aynı şe-

yi. Yapmıştı ya, bu akşam nedense içine bulantı veriyordu bu istek. Duygularının baskısından kurtulmaya çalıştı.

«Görülecek şeydir,» dedi. «Bir yılanın neler yapabileceğini göreceksiniz. Çıngıraklı yılanlara karşı bir saygı doğacak içinizde. Birçok kimse yılanların böyle anlarda korkunç olduklarını sanır. Kendilerini farenin yerine koyarlar da ondan. İş gerçekte olduğu gibi görmeli. Topu topu bir fare işte, o zaman ne korku kalır, ne bir şey.»

Duvardan ucunda deriden yapılma bir ilnik olan uzun bir sopa aldı. İlmiği gevşetip koca yılanın boynuna geçirdi, kayışı çekti. Yılanın çıkardığı keskin, kuru ses odayı doldurdu. Dr. Phillips hayvanı öbür kutuya koyarken kalın gövde sopanın sapına vuruyor, kıvranıyordu. Bir zaman sokmaya hazır bir durumda bekledi, ama yavaş yavaş duruldu, kızgınlıkla çıkardığı sesler kesildi. Köşeye doğru süründü, orada büyük bir sekiz yaparak kıvrıldı kaldı.

Genç adam açıklamaya girişti. «Bu yılanlar insana alışktır. Uzun zamandır benim yanımdalar. İstesem elimle de tutabilirim, ama çıngıraklı yılanları tutan kimselerin hepsi eninde sonunda sokuluyorlar. Denemek bile istemiyorum onun için.» Kadına bir göz attı. Fareyi kutuya koymak istemiyordu, tiksinti veriyordu bu iş ona. Kadın hemen yeni kutunun önüne gelmiş, kara gözlerini yılanın taş gibi kafasına dikmişti.

«Fareyi atsanıza içeri,» dedi.

Adam isteneye istemeye farelerin kafesine gitti. Nedense fareye pek acıyordu, daha önce hiç böyle bir duyuya kapıldığı olmamıştı. Telin üzerinde kendisine doğru koşuşan bir küme fareye baktı. «Hangisi?» diye düşündü. «Hangisi gidecek acaba?» Birden kızgınlıkla kadına dön-

dü. «Bir kedi koyayım isterseniz. O zaman tam bir kavga olur işte. Bazen kedi kazanır bile, ama kazanırsa yılan gider elden. Size bir kedi satayım daha iyi.»

Kadın ona bakmadı. «Fare koyun,» dedi. «Yesin istiyorum.»

Adam kafesi açıp elini daldırdı. Bir kuyruk yakaladı, çekti, kırmızı gözlü, semiz bir fare çıktı dışarı. Adamın parmaklarını ısırmağa uğraşıyordu, ama baktı olmayacak, kendini bıraktı, kuyruğunun ucunda tepetaklak asılı kaldı. Adam hızla odanın öbür ucuna doğru yürüdü, kutunun kapağını açıp fareyi kumların üstüne bıraktı. «Şimdi bakın,» diye bağırdı.

Kadın karşılık vermedi. Gözleri hareketsiz yatan yılanın üzerindeydi. Çatallı dil çıktı, hızlı hızlı titreyerek kutunun havasını yokladı.

Fare dört ayağının üstünde doğrulmuştu, dönüp tüysüz, pembe kuyruğunu kokladı, sonra tam bir kayıtsızlık içinde çevresini koklaya koklaya kumda yürüdü. Odada çıt yoktu. Dr. Phillips duyduğu bir iniltinin nereden geldiğini kestiremedi, suların kazıklara vurmasından mı çıkmıştı, yoksa kadın içini mi çekmişti, anlayamadı. Göz ucuyla baktı, kadının vücudu kasılmış, küçülmüştü.

Yılan yavaşça kıpırdadı. Dili içeri dışarı titredi. O kadar yavaş, o kadar yumuşak hareket ediyordu ki, hareket ettiği bile belli olmuyordu. Kutunun öbür ucunda fare iki arka ayağının üstüne kalkmış, göğsünün parlak beyaz tüylerini yalamaktaydı. Yılan ilerledi, boynunu keskin bir S biçiminde tutuyordu.

Sessizlik genç adamı sıktı. Damarlarından kanının çekildiğini duydu. Yüksek sesle, «Bakın! Vurma durumunda

hep,» dedi. «Çıngıraklı yılanlar çok ihtiyatlı, adeta korkak hayvanlardır. Yapıları pek naziktir. Yemeğini elde etmek için bir operatör kadar dikkatli, çabuk hareket etmesi gerekir. Tek bir yanlış yapmaya gelmez.»

Yılan kutunun ortasına kadar sürünmüştü. Fare baktı, yılanı gördü, sonra gene aynı kayıtsızlıkla göğsünü yalamaya koyuldu.

Genç adam, «Yeryüzünde bundan daha güzel bir şey olamaz,» dedi. Bayağı heyecanlanmıştı. «Yeryüzünde bundan daha korkunç bir şey olamaz.»

Yılan yaklaşmıştı artık. Başını biraz daha yukarı kaldırdı. Yavaş yavaş, ileri geri sallandı, nişanladı, uzaklığı ayarladı, nişanladı. Dr. Phillips tekrar kadına bir göz attı. İçi bulandı. Kadın da tıpkı yılan gibi ileri geri sallanıyordu, belli belirsiz bir sallanıştı bu, ya da ona öyle gelmişti.

Fare baktı, yılanı gördü. Dört ayağı üstüne indi, geri ledi, sonra — vuruş. Gözle görülecek gibi değildi, bir ışık çaktı sanki. Fare rüzgâra tutulmuş gibi sarsıldı. Yılan hemen geldiği köşeye çekildi, durup bekledi, dili hep dışarıdaydı.

Dr. Phillips, «Yaşa,» diye bağırdı. «Tam iki küreğin arasına. Yüreğine işlemiştir bu vuruş.»

Fare olduğu yerde kaldı, beyaz bir körük gibi soluyordu. Birden havaya sıçradı, biraz öteye düştü. Bacakları bir saniye havayı dövdü, sonra öldü.

Kadın bir uyku âlemine dalar gibi gevşedi, gevşedi.

«Eh,» dedi genç adam, «bir heyecan banyosu, değil mi?»

Kadın sisli gözlerini adama çevirdi. «Yiyecek mi şimdi?»

«Elbette yiyecek. Eğlence olsun diye öldürmedi ya! Aç olduğu için öldürdü.»

Kadının dudakları gene umursamazlığını takındı. Yılan baktı. «Nasıl yiyeceğini görmek istiyorum.»

Yılan köşesinden çıkıp ilerledi. Boynu S biçiminde değildi bu kez, gene de çekine çekine yaklaştı, bir tehlike ile karşılaşırca geri atılmaya hazırdı. Küt burnu ile fareye şöyle bir dokunup kenara çekildi. Ölü olduğuna aklı yattıktan sonra, çenesiyle tepeden tırnağa hayvanın her yanını yokladı. Ölçüyormuş, öpüyormuş gibiydi. Sonunda ağzını açtı, çeneleri köşelerinden çıkıp ayrıldı.

Dr. Phillips kadına bakmamak için elinden geleni yaptı. «Eğer ağzını da açıyorsa dayanmam, içim bulanır, korkarım,» diye düşündü. Bakmadı. Merakını yenip gözlerini ötede tuttu.

Yılan çenelerini farenin başına uydurdu, sonra birbiri ardına gelen titremeler, kasılmalarla hayvanı yutmaya başladı. Çenelerini sıkıyor, boğazı ileri geri gidip geliyor, gene çenelerini sıkıyordu.

Dr. Phillips dönüp çalışma masasına geldi. «Saati kaçırttınız bana,» dedi. «Bu seri tam olmayacak.» Camlardan birini mikroskopa koyup baktı, sonra kızgınlığını belirten hareketlerle tabakların içinde ne var ne yoksa hepsini musluğun taşına boşalttı. Dalgalar öylesine durulmuştu ki, aşağıdan sadece ıslak bir fısıltı geliyordu. Genç adam yerdeki bir kapağı kaldırıp deniz yıldızlarını karanlık sulara attı. Beşiğin içinde gerilmiş, ışığa doğru sırttan kediye baktı. Koruyucu sıvı ile şişmişti Basıncı kesti, iğneyi çıkardı, damarı bağladı.

«Bir kahve ister misiniz?» diye sordu.

«Hayır, istemem, hemen gideceğim.»

Adam kutunun başında duran kadına doğru yürüdü. Yılan fareyi yutmuştu, sadece pembe kuyruğun ucu ağzından dışarı, bir dil gibi uzanıyordu. Yeniden bir kasılma oldu, kuyruk da gitti içeri. Koca yılanın çeneleri yuvalarına oturdu, köşeye doğru ağır ağır süründü, büyük bir sekiz biçiminde kıvrıldı, başı kuma düştü.

Kadın, «Uyudu,» dedi. «Ben gidiyorum. Ama arada bir gene gelip doyuracağım yılanımı. Farelerin parasını veririm. Bol bol yesin istiyorum. Belki bir gün alıp götürürüm onu.» Bir an gözleri o tozlu düştten uyandı. «Unutmayın benim yılanım olduğunu bunun. Zehirini de almayın sakın. Kalsın öyle. İyi geceler.» Hızla kapıya yürüdü, çıktı. Merdiveni inerken duyulan ayak sesleri kaldırımda duyulmaz oldu.

Dr. Phillips bir sandalye alıp yılanın kutusunun önüne oturdu. Uykuya dalmış hayvana bakarken düşüncelerine bir düzen vermeye çalıştı. «Sex psikolojisi üzerine bu kadar şey okudum,» diye düşündü. «Açıklanacak gibi değil bütün bunlar. Belki de çok yalnızım. Belki de bu yılanı öldürmeliyim. Eğer bilseydim — yok, yok, dua edemem ben.»

Haftalarca kadının dönmesini bekledi. «Geldiği zaman ben çıkar, onu burada yalnız bırakırım,» diyordu. «Bu kör olası işe yeniden katlanamam.»

Kadın bir daha hiç gözükmedi. Aylarca, sokaklarda gezinirken gözleri hep onu aradı. Kaç kere belki odur diye uzun boylu kadınların arkasından koştu. Ama bir daha onu hiç görmedi — hiç.

Monterey'in on beş kilometre kadar aşağısında, Büyük Okyanus'un sarp kıyılarında Torres ailesinin çiftliği vardı: Denize doğru alçalan birkaç dönümlük bir toprak parçası. Kıyı boyunca uzanan dik uçurumun dibindeki kayalardan, beyaz dalgaların çıkardığı sesler gelirdi. Çiftliğin arkasındaki yüksek, granit dağlar göğe doğru yükselirdi. Eteklerde, küçük böcekler gibi üst üste yığılmış olan çiftlik binaları, rüzgâr bizi denize uçurmasın diye toprağa kapanmış gibiydiler. Kütüklerden yapılma küçücük kulübe ile ıslak rüzgârın altında inleyip duran çürük ambar, denizden savrulan tuzlarla bozlaşmış, granit tepelerin rengini almıştı. İki at, bir kırmızı inek, bir kırmızı buzağı, yarım düzine domuz, bir sürü de sıska, alaca bulaca tavuk, bütün hayvanları bu kadarcıktı. Toprağı pek verimsiz olan bayırda, azıcık mısır yetişir, durmadan esen rüzgârın altında ezilen, güdük saplar bir türlü doğrulamaz, hep yerde yatar, koçanlar ise sadece karaya bakan yanlarında olurdu.

Çiftliği on yıldır, kupkuru, zayıf, yorgun bakışlı bir kadın olan Torres Ana çeviriyordu. On yıl önce kocası tarlada bir taş basmış, ayağı kayarak boylu boyunca bir çınıraklı yılanın üstüne düşmüştü. Bir kere insanı göğsün-

den soktu mu o yılanlar, kurtuluş yoktur.

Torres Ana'nın üç çocuğu vardı, biri on ikisinde bir oğlan, öbürü on dördünde bir kız olan Emilio ile Rosy, yaşlarına göre pek ufak tefektiler. İkisi de esmerdi. Torres Ana denizin durgun olduğu, kolcunun da Monterey'in uzak bir yerlerine gittiği zamanlar, onları kayalıklara yollayıp balık avlatırdı. Bir de Pepé vardı, boylu boslu, güler yüzlü, on dokuzundaki oğul. Terbiyeli, cana yakın bir çocuktı, ama pek tembeldi. Kafası kocaman, sipsivriydi. Tepesinden aşağı doğru dökülen tarak görmemiş kapkara saçları kulübelelerin saman damlarına benziyordu. Annesi, durmadan gülen, minik gözlerinin üzerinden bir kâkül kesmiş olmasa önünü bile göremeyecekti. Şakak kemikleri kızılderililerininki gibi çıkık çıkıktı, gaga burunluydu, ama dudakları sanki bir genç kızın dudaklarıydı, hem dolgun, hem de biçimliydi, çencisi de narin, incecikti. Şapşal mı şapşal, bacakları, ayakları, bilekleri, her yanı ayrı sallanan, çok tembel bir çocuktı. Doğrusu, Torres Ana beğenirdi onu, yiğit bulurdu, ama kendisine söylemezdi. «Babanın soyuna uyuşuk ineğin biri karışmış olsa gerek, yoksa nereden olurdu benim senin gibi çocuğum,» derdi. Bazen de şöyle söylenirdi: «Sen karnımdayken, bir gün çalıların arasından miskin, tembel bir çakal çıkıp bana bakmıştı. Ondan böyle oldun sen.»

Pepé aptal aptal gülümser, durmadan çakısını toprağa saplardı, paslanmasın, hem de keskin olsun diye yapardı bunu. Mirastı o çakı, babasından kalmıştı. Sustalıydı, ağır, kocaman demiri, kara sapının içine girerdi. Sapın üstünde bir düğme vardı. Pepé ona bastı mı, bıçak dışarı fırlar, kullanılmaya hazır olurdu. Hiç yanından ayırmazdı onu, ba-

basının çakısıydı.

Güneşli bir sabahı. Uçurumun altında, deniz mavi mavi ışıldıyor, beyaz dalgalar kayalarda köpükleniyordu, sarp dağlara bile bir yumuşaklık gelmişti. Torres Ana kütüklerden yapılma kulübenin kapısından bağırdı. «Pepé, bir iş çıktı sana.»

Karşılık yoktu. Kadın dinledi. Ambarın arkasından kahkahalar geliyordu. Uzun etekliğini toplayıp oraya doğru yürüdü.

Pepé sırtını bir kutuya dayamış, yerde oturuyordu. Beyaz dişleri pırıl pırıldı. Emilio ile Rosy iki yanında durmuş, yüzleri gerilmiş, merakla bekliyorlardı: Beş metre kadar uzakta, toprağa sokulmuş, bir kızıl çam direği vardı. Pepé sağ elini kucağına bırakmıştı, avucunda kocaman, kara çakısı duruyordu. Ucu sapın içindeydi, kapalıydı. Pepé gülümseyerek gökyüzüne bakıyordu.

Emilio birden, «Ha!» diye bağırdı.

Pepé'nin bileği bir yılanın başı gibi titredi. Çakı sanki havada uçarken açıldı, bütün ağırlığıyla kızıl çam direğine saplandı, kara sap sallanmaya başladı. Üçü de bayıldılar artık, kahkahalarla gülmeye koyuldular. Rosy direğe koşup bıçağı çıkardı, Pepé'ye getirdi. O gene kapadı sustalıyı, gevşek bıraktığı avucunun içine yerleştirdi. Gülümseyerek, sanki gökyüzüne dalmış gibi durdu.

«Ha!»

Ağır bıçak havada uçup gene gömüldü direğe. Kadın dalgaları yaran bir gemi gibi ilerleyip oyunu bozdu.

«Bütün gün, elinde çakı, saçma sapan işler yapıyorsun, oyun oynayacak yaşın mı senin artık,» diye bağırdı. «Pabuç paralamaktan başka bir işe yaramayan şu koca ayak-

ların üstünde hele bir doğrul bakalım, haydi kalk, durma.» Gevşek omuzundan yakalayıp yukarı çekti. Pepé aptal aptal gülümseyerek, isteksizliğini belli ede ede doğruldu. Torres Ana, «Dinle!» diye bağırdı. «Koca tembel! Atı yakalayacaksın şimdi, babanın eyerini vuracaksın üstüne, Monterey'e gideceksin. İlaç şişesi bomboş. Tuz da yok. Yürü bakalım, sersem kafa! Atı yakala önce.»

Pepé'nin gevşek vücudunda bir canlanma oldu. «Monterey'e! Ben mi? Yalnız mı? Si, Mama.»

Kadın kaşlarını çatı. «Şeker alırım diye seviniyorsun, değil mi! Öyle şey yok, yalnız ilaçlarla tuza yetecek kadar para vereceğim.»

Pepé yıldı. «Deri kurdeleyi takacak mısın şapkaya, Mama?»

Kadın yumuşamıştı. «Olur, Pepé, takarız.»

Oğlan kurnazlaşıverdi, sesini ayarlayarak, «Yeşil mendili de, Mama, ha?» dedi.

«Eğer çabuk gider, başına bir iş açmadan dönersen, yeşil, ipek mendili de veririm. Yemek yerken çıkaracaksın ama, lekeleme sakın.»

«Si, Mama. Dikkat ederim ben. Büyüdüm artık, erkek oldum.»

«Sen mi? Erkek ha? Süt kuzususun sen daha.»

Pepé her tahtası ayrı oynayan ambara girip bir ip aldı, atı yakalamaya tepeye yollandı, canlanmıştı.

Hayvanı eyerleyip üstüne bindi, yola çıkmak üzere kapının önüne geldi. Babasının eyeri öyle eskiydi ki, yer yer parçalanmış olan derinin altından tahtaları görünüyordu. Torres Ana, üstüne işlenmiş deriden bir kurdele takılı, yuvarlak kenarlı, kara bir şapka getirdi. Uzayıp yeşil, ipek

mendili oğlunun boynuna bağladı. Pepé'nin mavi ceketi daha az yıkandığı için pantolonundan koyuydu.

Torres Ana büyük ilaç şişesini uzattı, gümüş paralarını oğlunun avucuna saydı. «Bu ilaç için,» dedi. «Bu da tuz için. Bu babana mum yakasın diye. Bununla da küçüklere şeker alırsın. Mrs. Rodriguez sana yemek verir, belki gece de alıkoyar. Kiliseye gidince, yalnız on paternoster söylersin, yirmi beş de Ave Maria, yeter. Ah! Ben seni bilirim, koca çakal. Resimlere, mumlara dalar bütün gün orada Ave Maria okursun gene. Kilisede öyle güzel şeylere bakmak hiç iyi değildir, günahıdır.»

Kara şapka Pepé'nin sivri kafasını, saçlarını örtünce, üstüne bir büyük adam hali, bir gurur geldi. İri hayvana yakışıyordu. Annesi beğendi onu, esmerdi, ince uzundu. Yavaşça, «İlaç için olmasaydı seni böyle yalnız göndermedim, küçük herif,» dedi. «İlaçsızlık kötü, bir diş ağrısı gelir, midesi bulanır insanın, bir şey olur.»

Pepé, «Adios, Mama,» diye bağırdı. «Çabucak dönerim. Beni hep yollamalısın böyle yalnız başıma. Erkek sayılıyorum artık.»

«Süt kuzususun sen daha, delinin birisin.»

Pepé omuzlarını kaldırdı, dizginlerin ucunu atın boynuna vurup yola düzüldü. Bir ara, dönüp arkasına baktı, Emilio, Rosy, Torres Ana durmuş onun gidişini izliyorlardı. Gülümsedi, gurur duydu, sevindi, iri hayvanı tırısı kaldırdı.

Pepé bir tepenin arkasında kaybolunca, Torres Ana küçüklere döndü, ama kendi kendine konuştu. «Artık erkek sayılır,» dedi. «Evde yeniden bir erkek olması hoş bir şey doğrusu.» Gözlerini kısıp çocuklara baktı. «Haydi ka-

yalıklara koşun şimdi. Sular çekiliyor. Midye de bulursunuz belki.» Oltaları verdi ellerine, sonra durup onların deniz kıyısına doğru gidişini gözledi bir zaman. Küçük değirmen taşlarını kapının önüne çıkarıp mısır öğütmeye başladı; ikide bir Pepé'nin gittiği yola bakıyordu. Öğle oldu, geçti, akşam indi, küçükler getirdikleri midyeleri taşlara vurarak temizlediler, anneleri daha inceltmek için çörekleri dövdü. Kırmızı güneş Okyanusa doğru alçalırken yemek yediler. Sonra kapının önüne oturup büyük, beyaz ayın dağlar üzerinde yükselişine baktılar.

Torres Ana, «Şimdi Mrs. Rodriguez'in evindedir Pepé,» dedi. «Kim bilir, ne güzel şeyler ikram etmişlerdir ona, belki bir armağan da verirler.»

Emilio, «Büyüyünce, ben de gidip Monterey'den ilaç alacağım,» dedi. «Pepé bugün mü erkek oldu, Mama?»

Kadın bilgiç bilgiç, «Bir çocuğun erkek olabilmesi için,» dedi, «önce ailede bir erkeğin yokluğu duyulmalı. Unutmayın bunu. Ben kırk yaşına girmiş çocuklar bilirim, erkek yokluğu duyulmamış, onlar da çocuk kalmışlardır.»

Az sonra yattılar. Anneleri büyük, meşe yatağına, Emilio ile Rosy odanın öbür ucundaki, içleri saman, koyun pöstekisi dolu kutularına girdiler.

Ay gökyüzünde yükseldi, dalgalar kayalarda uğuldaydı. Horozlar öttü. Derken suların uğultusu dinip fısıltı haline geldi. Ay denize doğru indi. Horozlar öttü yeniden.

Pepé soluk soluğa kalmış olan atının üstünde eve döndüğü sırada ay sulara iyice yaklaşmıştı. Köpeği yola fırlayıp sevinçle havlayarak atın çevresinde döndü. Pepé eyeri çözüp yere bıraktı. Küçük kulübe ay ışığında pırıl pırıl ya-

nıyor, dört köşe gölgesi kuzey doğuya doğru uzanıyordu. Doğudaki büyük dağlar ışıktan sislenmiş gibiydi, tepeleri erimiş, gökyüzüne karışmıştı.

Pepé bitkin bir halde üç basamağı çıkıp eve girdi. İçerisi karanlıktı. Köşede bir kumaş hışırtısı oldu.

Torres Ana yatağından bağırdı, «Kim o? Pepé, sen mi-sin?»

«Si, Mama.»

«İlaçları aldın mı?»

«Si, Mama.»

«İyi öyleyse, haydi yat. Mrs. Rodriguez seni alıkoyar diyordum.» Pepé karanlık odanın ortasında kıpırdamadan duruyordu. «Ne duruyorsun öyle, Pepé? Şarap mı içtin?»

«Si, Mama.»

«İyi öyleyse, yat, uyu, açılırsın.»

Pepé'nin sesi yorgun, bitkindi, ama titremiyordu. «Mu-nu yak, Mama,» dedi. «Dağlara çıkmam gerekiyor.»

«Ne oldu, Pepé? Aklını mı oynattın?» Kadın bir kib-rit çaktı, alevin çöpü sarmasını bekledi. Yatağının yanında, yerde duran mumu yaktı. «Söyle, Pepé, ne diyorsun?» Me-rakla oğlunun yüzüne baktı.

Pepé değişmişti. Çenesinin narinliği, inceliği kalma-mıştı. Ağzı içeri çekilmiş, dudaklarının çizgileri daha belir-li olmuştu. Artık gülümsemiyordu, utangaç da değildi. Du-dakları keskinleşmiş, gerilmişti. Kararını vermiş bir hali vardı.

Yorgun, dümdüz bir sesle anlattı, hepsini, olduğu gi-bi anlattı. Mrs. Rodriguez'in mutfağına birkaç kişi gelmiş-ti. Şarap içmişlerdi. Pepé de içmişti. Sonra kavga etmişler-di, adam Pepé'ye çatmıştı, derken sustalı, kendiliğinden

gitmişti adeta. Pepé anlamamıştı bile, uçmuş, saplanmıştı. O konuşurken anasının yüzü gerildi, büsbütün zayıf göründü. Pepé, «Ben erkeğim artık, Mama,» dedi. «Adam bana öyle şeyler söyledi ki dayanamadım.»

Kadın başını salladı. «Öyle, erkeksin, zavallı, küçük Pepé! Erkeksin! Biliyordum böyle olacağını. Daha direğe bıçak atışını görür görmez anlamıştım, korkmuştum.» Bir an yüzü yumuşamıştı, yeniden geriliverdi. «Durma! Hazırlan çabuk. Git! Uyandır Emilio ile Rosy'yi! Çabuk git!»

Pepé köşeye, koyun postekilerinin içinde uyuyan kardeşlerinin yanına gitti. Eğildi, yavaşça sarstı onları. «Uyan, Rosy! Uyan, Emilio! Mama kalkmanızı istiyor.»

Küçükler uyanıp mum ışığına alıştırmak için gözlerini ovuşturdular. Anneleri yataktan kalkmış, uzun kara etekliğini geceliğinin üzerine çekmişti. «Emilio!» diye bağırdı. «Koş, öbür atı yakala Pepé'ye. Haydi çabuk, durma, çabuk!» Emilio ayağına tulumunu geçirip, ne olduğunu anlayamadan, uykulu uykulu, kapıdan dışarı fırladı.

Kadın, «Arkandan gelen var mıydı?» diye sordu.

«Hayır, Mama. İyice dinledim. Kimse yoktu arkamda.»

Kadın odanın öbür ucuna uçtu. Duvardaki bir çividen, çadır bezinden yapılma bir su tulumu aldı, yere attı. Yatağından bir battaniye çekti, iyice büktü, iki ucunu birleştirip bağladı. Sobanın yanındaki kutudan yarı yarıya dolu bir çuval çıkardı, içinde dilim dilim kesilmiş kuru pastırma vardı. «Babanın kara ceketi. Pepé. Al, giy şunu.»

Pepé odanın ortasında durmuş ona bakıyordu. Kadın kapının arkasından tüfeği aldı, uzun bir 38-56, aşınmış namlusu boydan boya parlıyordu. Pepé tüfeği aldı, dirseği-

ni büküp kolunun üstünde tuttu. Kadın deri bir kese getirerek içindeki kurşunları onun avucuna saydı.

«On tane kalmış,» dedi. «Sakın boşa harcama.»

Emilio kapıdan kafasını uzattı. «Qui 'st 'l caballo, Ma-ma.»

«Eyeri al öbür attan ona vur. Battaniyeyi de bağla. Al şu pastırmayı da bağla eyere.»

Pepé hâlâ kıpırdamadan duruyor, annesinin telaşlı hareketlerini gözlüyordu. Çenesi gerilmiş, dolgun dudakları iki yana çekilmiş, incelmışti. Anasına kuşku dolu gözlerle bakıyordu.

Rosy sordu: «Pepé nereye gidiyor?»

Torres Ana'nın gözleri zehir gibiydi. «Pepé yolculuğa çıkıyor. Pepé erkek artık. Erkekçe işleri var yapacak.»

Pepé dikleşt, omuzlarını gerdi. Dudaklarının biçimi de değışti, tıpkı annesine benzedi.

Hazırlık bitmişti. At kapının dışında bekliyordu. Tulumdan damlayan sular hayvanın boynundan aşağı doğru uzanan ıslak bir çizgi yapmıştı.

Gün ağarıyordu, ay ışığı görünmez olmuştu, büyük, beyaz ay denize dalıp kaybolmak üzereydi. Bütün aile odunlardan yapılma kulübenin kapısına çıkmıştı. Annesi Pepé'nin önüne durdu. «Bak, oğlum! Karanlık basmadan mola verme sakın. Ne kadar yorgun olursan ol, uyuma. Ata da dikkat et, çatlayıp kalmasın yarı yolda. Kurşunlarını da boşuna harcama, biliyorsun, sadece on kurşunun var. Mideni pastırmayla doldurma, hasta olursun sonra. Biraz pastırma ye, otlarla doldur mideni. Dağlarda kara gözcülere rastlarsan, sakın yanaşayım, konuşayım deme onlarla. Dua etmeyi de unutma.» Kuru ellerini Pepé'nin omuzlarına koy-

du, parmaklarının ucuna yükselip iki yanağından öptü. Pepe de onu öptü iki yanağından. Sonra gidip Emilio ile Rosy'yi de öptü.

Pepe annesine döndü. Onda bir yumuşama, gevşeme, azıcık olsun bir zayıflık arıyordu ama, kadının yüzü taş gibiydi. «Git artık,» dedi. «Cıvcıv gibi yakalanmayı bekleme.»

Pepe ata bindi. «Ben erkeğim artık,» dedi.

Dağlara çıkan yolu tutup küçük boğaza doğru gitmeye başladığında ortalık ağarmak üzereydi. Ay ışığı ile gün ışığı savaşıyordu, o yüzden de hiçbir şey görünmez olmuştu. Yüz metre kadar gidince Pepe'nin çevresini bir sis sardı, daha boğaza girmeden, boz renkli, belli belirsiz bir gölge haline gelmişti.

Kadın kapının önünde dimdik duruyordu, bir yanında Emilio, bir yanında Rosy vardı. İkide bir annelerine kaçamak bakışlar atıyorlardı.

Pepe'nin boz biçimi dağların eteğine karışıp yok olunca kadın gevşedi. Ölülerin arkasından yas tuttukları zaman yaptıkları gibi yüksek sesle haykırmaya, inlemeye başladı. «Güzeldi, yiğitti,» diye bağırdı. «Koruyucumuz, oğlumuz gitti.» Emilio ile Rosy de inlediler: «Güzeldi, yiğitti, gitti, gitti.» Beylik yas haykırmasıydı bu. Bir çığlık olarak başlıyor, inler gibi bitiyordu. Kadın üç kere böyle bağırdıktan sonra dönüp eve girdi, kapıyı kapadı.

Emilio ile Rosy ne yapacaklarını şaşırmış kalmışlardı. İçerde annelerinin ağladığını duydular. Deniz kıyısına, uçurumun orada oturmaya gittiler. Omuzları birbirine değiyordu.

Emilio, «Pepe ne zaman erkek oldu?» diye sordu.

Rosy, «Dün gece,» dedi. «Dün gece, Monterey'de.»

Okyanusun üzerindeki bulutlar dağların arkasında yükselen güneşin ışıklarıyla kırmızıya boyandı.

«Bu sabah kahvaltı yok,» dedi Emilio. «Mama, yemek yapmaz bugün.» Rosy cevap vermedi. Emilio, «Pepe nereye gitti?» diye sordu.

Rosy ona baktı. Bir düşündü. «Yolculuğa çıktı,» dedi. «Geri dönmeyecek bir daha.»

«Öldü mü? Öldü mü dersin?»

Rosy denize baktı. Ta ufukta, arkası sıra bir duman çizgisi bırakan küçük bir vapur görülüyordu. «Ölmedi,» dedi. «Daha ölmedi.»

Pepe koca tüfeği önüne, eyerin üstüne yanlamasına koydu. Atı tepeye doğru çevirip kendi haline bıraktı, dönüp arkasına bakmadı. Kayalık yamaçlar kısacık çalılarla örtülmeye başlar başlamaz, Pepe patikalardan birini bulup girdi.

Boğazın başına gelince atın üstünde dönüp arkasına baktı, evler sisli ışığın içinde görünmez olmuştu. Pepe başını önüne eğdi. Boğazın yüksek tepeleri, üzerine kapandı. At boynunu uzattı, soludu; ayaklarını patikaya uydurmuş gidiyordu.

Yol iyiydi, koyu renk, yumuşak, çürümüş yapraklarla karışmış toprağın üstüne kum gibi ufalanmış taşlar serpilmişti. Boğazın kıyısını dolanıp az bir yokuşla ırmağın yatağına doğru iniyordu. Irmağın suyu azıcıktı, güneşin ilk ışıklarının altında parlayarak ağır ağır akıyordu. Dibiindeki küçük, yuvarlak taşlar yosunların pas rengini almıştı. Kıyıdaki kumlarda yüksek, sık, yabani naneler büyüyordu,

suyun içindeyse tohuma kaçmış tereler vardı.

Patika ırmaktan karşı kıyıya geçiyordu. At suya girince durdu. Pepé dizginleri bırakıp hayvanı suladı.

Biraz sonra boğazın kenarları dikleşti, dev gibi kızıl çamlar yolun iki yanını sardı; kocaman, yuvarlak gövdeleri kırmızıydı, yaprakları eğrelti otları gibi oyalı oyalı, yemyeşildi. Pepé ağaçların arasına dalınca, güneş görünmez oldu. Ağaçların donuk yeşilliğinde kokulu, mor bir ışık vardı. İrmağı çalılar, böğürtlenler, yüksek eğrelti otları çevreliyordu. Tepede kızıl çamların dalları birbirine kavuşmuş, gökyüzünü örtmüştü.

Pepé tulumdan su içti, uzanıp çuvaldan kara bir pastırma dilimi çıkardı. Beyaz dişleriyle kemire kemire bir parçasını kopardı. Yavaş yavaş çiğnedi, arada bir su içiyordu. Minik gözleri uykuluydu, yorgundu, ama yüzünün adaleleri gergindi. Patikanın toprağı iyice kararmıştı artık. Atın nallarının altında yumuşak sesler çıkarıyordu.

Yukarı doğru çıktıkça ırmağın akışı hızlanıyor, taşların üstünde küçük çağlayanlar oluyordu. Beş parmaklı eğrelti otları suyun üzerine sarkıyor, uçlarından sular damlıyordu. Pepé öne doğru eğilmiş, ayaklarından birini üzen giden çıkarıp sarkıtmıştı. Yolun kıyısındaki ağaçlardan bir yaprak koparıp pastırmanın tadını geçiştiresin diye bir an ağzında tuttu. Tüfeğini eyerin üstüne bırakmıştı.

Birden doğruldu, atını patikadan çevirip hızla, büyük bir kızıl çamın arkasına sürdü. Sesi çıkmasın diye dizginleri sıkıca çekti. Dikkat kesilmişti, burnunun delikleri titriyordu.

Yukarıdan doğru yumuşak nal sesleri geldi, bir atlı geçti, kırmızı yanaklı, şişman bir adamdı, kısa, diken gibi,

beyaz bir sakalı vardı. At Pepé'nin patikadan ayrıldığı yere gelince boynunu uzattı, bir sesler çıkardı. «Uslu dur,» dedi adam, hayvanın başını yukarı çekti.

Son nal sesleri de kesilince Pepé gene patikaya çıktı. Artık eyerin üstünde kendini bırakmıyordu. Koca tüfeğini kavradı, bir kurşun sürmek için mekanizmasını açtı, doldurdu, horozu yarım kaldırdı.

Patika iyice dikleşmişti. Kızıl çam ağaçları daha küçülmüş, tepeleri açılmıştı, çoğunun uçları kopuktu, rüzgâr kırmıştı. At zor yürüyordu. Güneş tam tepeye çıktı, sonra yavaş yavaş alçalmaya başladı.

Irmak başka bir boğaza kıvrılarak patikadan ayrılıyordu. Pepé atından indi, ırmaktan ayrılır ayrılmaz ağaçlık sona erdi, yolun iki yanını sadece sık, gevrek ada çayları, çeşit çeşit çalılar çevreliyordu. Yumuşak, kara toprak da kalmamıştı artık, sadece kırık taş parçaları vardı yolda. At küçük taşların üstünde sesler çıkararak ilerledikçe kertenkeleler çalıların içine kaçıyordu.

Pepé dönüp arkasına baktı. Artık açıklıktaydı, ta uzaklardan bile görülebilirdi. Bayırı tırmandıkça, toprak daha kabalaşıyor, korkunçlaşıyor, kurulaşyordu. Yol büyük, dört köşe kayaların üstünden geçiyordu. Küçük, boz tavşanlar çalılarının içinde koşuşuyor, kuşun biri de hiç değişmeyen, gıcırta gibi bir ses çıkarıyordu. Doğudaki kayalık dağların çıplak tepeleri, alçalan güneşin altında solmuş, kurumuş, tozlanmıştı. At tepede görülen V biçimindeki geçide doğru bütün gücüyle tırmanıyordu.

Pepé dakikada bir dönüp arkasına bakıyor, sonra gözleriyle ilerdeki tepeleri araştırıyordu. Bir keresinde çıplak, beyaz tepelerden birinde kara bir leke görür gibi oldu, he-

men başını çevirdi, kara gözcülerden biriydi. Bu gözcülerin kim olduğunu, nerede yaşadıklarını kimse bilmezdi. Onlarla hiç ilgilenmemek daha iyiydi, patikadan ayrılmayan, kendi yolunda giden kimselere dokunmazlardı.

Hava kuruydu, aşınan dağlardan rüzgârın getirdiği incecik tozlar uçuşuyordu her yanda. Pepé bir iki yudum su içti, tulumunu sıkı sıkı tıpalayıp hayvanın yanına sarkıttı. Patika taş yamaçtan yukarı doğru tırmanıyordu, kayaların yanından kıvrılıyor, yarıkların içinden geçiyor, eski su yataklarına dalıp çıkıyordu. Pepé tepedeki geçide gelince durup uzun bir zaman arkasına baktı. Kara gözcüler görülüyordu. Arkadaki patika boştu. Kızıl çamların tepeleri ırmağın geçtiği yerleri gösteriyordu.

Pepé geçitte ilerledi. Yorgunluktan gözleri neredeyse kapanacaktı, ama yüzü gene de sert, gergindi. Dağ rüzgârları geçitte inleyerek esiyor, parçalanmış koca granitlerin köşelerinde ısıklar çalıyordu. Kırmızı kuyruklu bir atmaca dağların ucuna değercesine süzülüp kızgın çığlıklar attı. Pepe iki yanı çarpık çurpuk, çatlak taşlarla sınırlı geçidi aşıp öbür ucuna gelince, önünde uzanan yeni vadiye baktı.

Patika yarık kayaların arasından yuvarlana yuvarlana, hızla iniyordu. Bayırın altında karanlık bir leke gibi, sık bir çalılık görülüyordu, onun öte yanında meşe ağaçlarıyla kaplı, küçük bir düzlük vardı. Düzlüğü boydan boya, yemyeşil bir çimen çizgisi kesiyor, arkasından da başka bir dağ yükseliyordu; cansız kayaları, büyümemiş, kısa, kara çalılılarıyla, ıssız bir dağ. Pepé gene bir iki yudum su içti, hava o kadar kuruydu ki burnunun delikleri kabuklanmıştı, dudakları yanıyordu. Atını patikadan aşağı sürdü. Hayvanın

ayakları yokuş yolda kayıyor, tutunmaya çalışıyor, küçük taşları çalılarının içine yuvarlıyordu. Güneş batıdaki dağların arkasında kalmıştı, ama meşe ağaçlarının, düzlükteki çimenlerin üstünde pırıl pırıl yanıyordu. Kayalık yamaçlar güneşten topladıkları sıcaklığı saçmaktaydı.

Pepé karşıdaki kupkuru, cansız dağın tepesine baktı. Bir kayanın üstünde gökyüzüne doğru yükselen kara bir leke gördü, bir insandı bu, kafasını hemen başka yanlara çevirdi, hiç ilgilenmiyormuş gibi yaptı. Bir an sonra gene baktı yukarı, leke yok olmuştu.

Yokuş aşağı daha hızlı yol alıyordu. At bazen ayağını basacak yer arayarak duralıyor, bazen de basıp kayıyordu. Sonunda aşağı vardılar, yüksek, kara çalılarının boyu Pepé'yi aşıyordu. Dikenlerden korunmak için yüzünün bir yanına tüfeğini, öbür yanına da dizginleri tutan elini kaldırdı.

Çalılığı geçince, kısa ama iyice dik bir yokuşu tırmandı. Yemyeşil çimenler, yusuvarlak, toprağa yayılıp oturmuş meşe ağaçları ile düzlük önündeydi. Bir an geldiği patikayı gözden geçirdi, ne bir kıpırdanma vardı, ne de bir ses duyuluyordu. Yeşil çimenlere doğru ilerledi, ıslak düzlüğün öbür ucunda topraktan sızan küçük bir pınar buldu, sular çimenlerin üstüne yayılmadan önce bir çukurun içine toplanıyordu.

Pepé tulumu doldurdu, sonra atı çukurun başına getirip suladı. Bu işler bitince hayvanı meşe ağaçlarının altına, ta ortalara doğru götürdü, hiçbir yandan görülmeyen bir yerde, eyerini, koşumlarını çıkarıp yere attı. At çenelerini iki yana açarak esnedi. Pepé hayvanın boynuna bir ip geçirip ağaçlardan birine bağladı, epeyce geniş bir alanda gezip otlayabilirdi.

At ıslanmamış çimenleri yerken, Pepé eyerin yanına gitti, çuvaldan kara bir dilim pastırma aldı, ağaçlığın kıyısındaki meşelerden birine doğru yürüdü; oradan patika görünüyordu. Kuru meşe yapraklarının üstüne uzandı, pastırmasını kesmek için elini cebine atarak kocaman, kara çakısını çıkarmaya davrandı, ama çakısı yoktu. Dirseğinin üstüne dayanarak uzandı, pastırmayı çiğnemeye başladı. Yüzü bomboştu, ama bir erkeğin yüzüydü artık.

Akşamın parlak ışığı doğudaki tepelere vuruyor, vadi gittikçe kararıyordu. Güvercinler tepelerden pınara doğru uçuştu, çalılıklardan bildircinler fırlayıp onlara katıldı, birbirlerine seslendiler.

Pepé göz ucuyla düzlüğün altındaki çalılıktan bir gölgenin süzülüp çıktığını gördü. Yavaşça başını çevirdi. Benekli, iri bir yaban kedisi pınara doğru sürünüyordu, karnı toprağa değiyor, bir ağırlığı yokmuş gibi, bir düşünce gibi hareket ediyordu.

Pepé tüfeğinin horozunu kaldırdı, ucunu doğrulttu. Sonra çekingen çekingen patikadan yukarı baktı, horozu yavaşça indirdi. Yerden ince bir meşe dalı alıp pınara doğru attı. Bildircinler gürültüyle kalktı, güvercinler kanatlarıyla ışıklar çalarak uçuştular. Koca kedi doğruldu, soğuk, sarı gözleriyle uzun bir an Pepé'ye baktı, sonra korkusuzca dönüp geldiği yere, aşağıdaki çalılığa dalıp kayboldu.

Karanlık hızla çökerek derin vadiyi kapladı. Pepé dualarını mırıldandı, kafasını koluna dayadı, uyudu.

Ay yükseldi, vadiyi soğuk, mavi bir ışık kapladı, rüzgâr tepelerden aşağı doğru uğuldayarak esti. Tavşan avlamaya çıkan baykuşlar yamaçlarda bir aşağı, bir yukarı uçuştular. Düzlüğün altındaki çalılıkta bir çakal uludu. Gece-

nin esintisine uyan meşeler fısıldaşmaya başladı.

Pepé doğruldu, dinledi. Atı kişnemişti. Batıdaki tepelerin arkasına doğru kayan ay vadiyi gittikçe karanlıklaştırmaktaydı. Pepe tüfeğine sarılmış, gergin bir halde duruyordu. Patikanın ta yukarılarından doğru başka bir kişneme geldi; kırılıp ufalanmış taşların üstünde nal sesleri duyuluyordu. Ayağa fırladı, atına koştu, ağaçların altına çekti onu. Eyeri vurdu, yokuş çıkacakları için kolanını iyice sıktı, hayvanın sağa sola kaçırıldığı kafasını yakalayıp gemi ağzına geçirdi. Su tulumu ile pastırma çuvalı duruyor mu diye eyeri yokladı. Sonra atın üstüne atlayıp yokuşa doğru sürdü.

İyice karanlıktı. At düzlüğün ucunda başlayan patikayı bulup girdi. Taşların üstünde kayarak, yukarı doğru ilerledi. Pepé'nin eli başına gitti. Şapkasını meşe ağacının altında unutmuştu.

Güneşin ilk ışıkları havayı doldurduğunda at patikanın epeyce yukarılarına tırmanmıştı, karanlıkla aydınlığın karışmasından doğan parlak bir bozluk kaplamıştı her yanı. Yavaş yavaş tepenin keskin, diş diş aşınmış uçları belirmeye başladı: Rüzgârların etkisiyle parçalanmış, çürümüş granitler... Pepé dizginleri eyerin ucuna takmış, atı kendi haline bırakmıştı. Karanlıkta bacakları çahlara sürünüyor, dikenler pantolonuna takılıyordu, sonunda dizinde bir kapak açıldı. Tepeden ışıklar dökülmeye başladı. Güdük çalılar, kayalar, bu yarım ışığın altında, garip bir yalnızlığa bürünmüştü. Sonra ışıklara bir sıcaklık geldi. Pepé dizginleri çekti, dönüp arkasına baktı, aşağıda daha aydınlanmamış olan vadide hiçbir şey göremedi. Doğmak üzere olan

güneşin üstünde gökyüzü mavileşiyordu. Dağların ıssızlığında zavallı, kuru çalılar ancak bir metre büyüyebilmişti. Orada burada, çürümeye bırakılmış evler gibi, granit tabakalarının, çevresindekilerden daha sert oldukları için aşınıp gitmemiş olanları yükseliyordu. Pepé kendini bıraktı atın üstüne, gevşedi. Su içti tulumdan, bir pastırma dilimini ısırdı. Ta yukarıda, ışıkların içinde tek başına bir kartal süzülüyordu.

Ne olduğunu anlamaya kalmadan, Pepé'nin atı kişneyerek yana yıkıldı. Silah sesi vadiyi doldurmadan o yere yıkılmıştı bile. Hayvanın tir tir titreyen sağrısındaki bir delikten tertemiz, kırmızı kan fışkırıyor, duruyor, fışkırıyor, duruyordu. At bir debelendi, nalları yeri dövdü. Pepé onun yanında yarı şaşkın yatıyordu. Yavaşça aşağı doğru baktı, başının yanındaki çalılardan bir dal koptu, vadinin bir ucundan öbür ucuna ikinci silah sesinin yankıları duyuldu. Pepé kendini çılgın gibi bir çalının arkasına attı.

Dizleriyle tek elinin üstünde tepeye doğru tırmanmaya başladı. Sağ elinde tüfeği vardı, onu topraktan yukarı kaldırmış, ileri doğru tutuyordu. Düşünerek değil, bir hayvanın kendini koruyuşu gibi, içgüdüleriyle hareket ediyordu. Bayırın üstündeki koca granit kayalardan birine doğru süründü. Çalıların yüksek yerlerinde iki kat olup koşuyor, alçak yerlerindeyse tüfeğini ileri doğru havaya kaldırıp karının üstünde sürünüyordu. Son bir parçada hiç çalı yoktu. Pepé hız aldı, fırlayıp o açıklığı geçti, şimşek gibi, bir kayanın arkasına attı kendini.

Soluk soluğa, taşlara dayandı. Biraz durulunca koca kayanın arkasında ilerledi, arasından yamacın ince bir parçası görülen daracık bir yarık buldu. Yüzükoyun uzandı

yere, tüfeğinin namlusunu yarığa uydurup beklemeye başladı.

Güneş batıdaki tepeleri kızartmıştı. Atmacalar atın oraya doğru süzülüyordu. Küçük, kahverengi bir kuş tam tüfeğin ucundaki ada çayı yapraklarında gezindi. Tepeden aşağı süzülen bir kartal dönüp gökyüzünde yükselen güneşe doğru uçtu.

Pepé ta aşağıdaki çalılarda bir kıpırdanma gördü. Tüfeğini kavradı. Küçük, kahverengi bir tavşan patikaya çıkıp nazlı nazlı salınarak karşı kıyıya geçti, çalıların içine dalıp kayboldu. Pepé uzun bir zaman bekledi. Ta aşağıda, küçük düzlüğü, meşe ağaçlarını, yemyeşil çimenliği görüyordu. Birden gözleri gene patikaya çevrildi. Üç yüz metre kadar ötedeki çalılarda bir kıpırdanma olmuştu. Tüfeğini çevirdi. Arpacığı gezin içinde gördü, sonra aşağıya bir baktı, gezi bir çentik kaldırdı. Çalılıkta aynı kıpırdanma tekrarlandı. Tam oraya nişan aldı. Pepé tetiği çekti. Patlama ile çıkan ses yamaçtan aşağı indi, oradan karşı dağlara çıktı, yansıyıp geri geldi. Her yana bir sessizlik çöktü. Kıpırdanma da kesildi. Sonra yarığın kıyısına, granite, beyaz bir çizgi çiziliverdi, bir kurşun vınladı, aşağıdan doğru silah sesi geldi. Pepé sağ elinde bir acı duydu. İnce, uzun bir granit parçası işaret parmağı ile orta parmağının arasına saplanmış, ucu da avucundan dışarı fırlamıştı. Taşı dikkatle çekip çıkardı. Kan hem az, hem de devamlı akıyordu. Bir atardamar, ya da toplardamar kesilmemişti.

Pepé kayadaki bir oyuğa uzanıp bir avuç örümcek ağı topladı, hepsini birden yaranın üstüne bastırarak yapıştırdı, kan hemen durdu.

Tüfeği yerdeydi. Pepé onu kaldırıp yeni bir kurşun

sürdü içine. Sonra karnının üstünde sürünerek çalılara daldı, önce sağa doğru gitti, sonra tepeye döndü, yavaş yavaş, dikkatle hareket ediyordu, kuytu bir yere doğru sürünüyor, bir zaman dinleniyor, sonra gene sürünüyordu.

Dağlık yerlerde güneşin vadileri aydınlatmak için epeyce yükselmesi gerekir. Sıcak yüzünü dağın tepesinden gösterince her yanı ısıtıverdi. Beyaz ışık kayalara vurdu, sonra yansıyarak göğe doğru yükseldi, kayalar, çalılar onun sıcaklığıyla titredi adeta.

Pepé görünmemek için zikzaklar yaparak dağın tepesine doğru gidiyordu. Parmaklarının arasındaki derin yara zonklamaya başlamıştı. Görmeden bir çingiraklı yılanın yanına sokulmuştu, hayvan kuru kafasını kaldırıp tıslayınca gerileyip yolunu değiştirdi. Çabuk hareketli boz kertenkeleler onu gördükçe bir toz çizgisi kaldırarak sağa sola kaçıyordu. Bir küme örümcek ağı daha bulup zonklayan eline bastırdı.

Pepé tüfeğini sol eliyle taşıyordu artık. Karmakarışık saçlarından süzülen küçük ter damlaları yanaklarından aşağı yuvarlanıyordu. Dili, dudakları şişmiş, ağırlaşmıştı. Salıyasını ağzında tutabilmek için dudaklarını büzüyordu. Minik, kara gözleri acı acıydı, içleri kuşku doluydu. Bir keresinde boz bir kertenkele kuru toprakta tam onun önünde durup kafasını da başka bir yana çevirince, taşı vurduğu gibi ezdi hayvanı.

Güneş tepeye yükselip öğle olduğunda daha bir kilometre bile gidememişti. Bütün gücünü harcayarak yüz metre kadar ilerdeki bir çalılığa doğru süründü, bitkindi; çalılığa varınca dikenli, kaba gövdelerin arasına uzandı, başını sol kolunun üstüne bıraktı. Seyrek çalıların altında pek

gölge yoktu, ama onu gizliyordu, uzaktan görülmezdi. Pepé yatar yatmaz uyudu, güneş sırtına vuruyordu. Birkaç küçük kuş seke seke yanına geldi, bir baktılar ona, sonra gene uzaklaştılar. Pepé uykusunun arasında kıvranıyor, ikide bir yaralı elini kaldırıp indiriyordu.

Güneş tepelerin arkasında kayboldu, önce akşamın serinliği indi, sonra da gece bastırdı. Yamaçta bir çakal uludu, Pepé sıçrayarak uyandı, uykulu gözlerle baktı çevresine. Eli şişmiş, ağırlaşmıştı, kolunun içinden yukarı doğru bir çizgi gibi uzanan acı, koltuğunun altındaki bir bezde bitiyordu. Çevresini bir gözden geçirdi, dinledi, sonra ayağa kalktı; dağlar kapkaraydı, ay daha doğmamıştı. Pepé karanlıkta durdu. Babasının ceketi koluna çok ağırlık veriyordu. Dili şişmiş, ağzını doldurmuştu. Ceketin içinden usul usul sıyrıldı, çalılarının içine attı onu, sonra tepeye doğru tırmanmaya başladı; kayaların üstüne düşüyor, çalılarını yarıp geçiyordu. Yürürken tüfeğini hep taşlara çarpıyordu. Kumla çakıl karışımı küçük kümeler, parçalanmış taşlar ısıklar çalarak aşağı yuvarlanıyordu.

Bir zaman sonra ay çıktı, dağın aşınmış tepesini aydınlattı. Ay ışığında Pepé çok daha kolay ilerliyordu. Öne doğru eğiliyor, zonklayan kolunu vücudundan ilerde tutuyordu. Dik yamacı dinlene dinlene çıkıyordu, hızla birkaç metre tırmanıyor, sonra durup dinleniyor, sonra gene tırmanıyordu. Rüzgâr çalılarının kuru dallarında sesler çıkarak bayırdan aşağı doğru esti.

Pepé dağın tepesine vardığında ay da tam tepeye yükselmişti. Son yüz metrede yıpratıcı rüzgârların esişi ile hiç toprak kaymamıştı. Çıplak kayalara tırmanıyordu. Tepeye gelince öbür yana baktı. Önünde deminkinin tıpkısı bir

yol vardı, ay ışığının altında sisli gibiydi, baştan başa kara çalılarla, kuru adaçaylarıyla kaplıydı. Karşı yamaç dimdik yükseliyor, dağın aşınmış, dış dış tepesi gökyüzüne doğru uzanıyordu. Vadinin dibindeki çalılar sıkı, karanlıktı.

Pepé tepeden aşağı doğru ilerledi. Susuzluktan gırtlacağı kurumuştu. Önce koşmaya kalktı, düştü, yuvarlandı. Sonra daha dikkatli gitmeye başladı. Dibe vardığında ay dağların ardında kayboluyordu. Elleriyle toprağı yoklayıp su arayarak çalıların arasına daldı. Irmağın yatağında su yoktu, sadece ıslak toprak vardı. Pepé tüfeğini yere bıraktı, bir avuç çamur alıp ağzına attı, sonra garip bir ses çıkararak çamuru dilinden tırnaklarıyla kazıdı, çamur yalıtı gibi yapışmıştı. Irmağın yatağına parmaklarını daldırarak bir delik açtı, su toplansın diye küçük bir kuyu kazmak istiyordu, ama derinleştiremeden başı önüne, ıslak toprağına düştü, uyudu.

Güneş doğdu, günün sıcaklığı her yanı sardı; Pepé hâlâ uyuyordu. Öğleden sonra, akşama doğru kafası kalktı. Çevresine bakındı. Gözleri yorgunluktan ancak birer çizgi gibi aralanıyordu. Altı metre ötede, sık çalıların içinde kocaman bir dağ aslanı durmuş ona bakıyor, uzun kalın kuyruğunu tatlı tatlı sallıyordu; kulaklarını kızdığı zaman yaptığı gibi kısmamıştı, bir şeyle ilgilendiği zaman yaptığı gibi yukarı kaldırmıştı. Aslan karnının üstüne, yere oturdu, bakmaya devam etti.

Pepé toprağına kazmış olduğu deliğı baktı. Dibinde bir iki santim kadar çamurlu su toplanmıştı. Yaralı kolunun yenini yırttı, dişleriyle dört köşe bir bez parçası kopardı, suya batırdı, sonra ağzına soktu. Tekrar tekrar kumaşı suya batırıp emdi.

Aslan hâlâ yattığı yerden ona bakıyordu. Akşam inmekteydi, ama dağlarda bir kıpırdanma yoktu. Kuşlar vadinin kuru dibine gelmiyordu. Pepé arada bir aslana göz atıyordu. Hayvanın gözleri uykuluydu. Esnedi, ince, uzun, kırmızı dili dışarı çıktı. Birden kafasını çevirdi, burnunun delikleri titredi. Koca kuyruğu yeri dövdü. Kalktı, bir gölge gibi, sık çalıların arasına daldı.

Bir an sonra Pepé de duydu onun kaçırın sesi, taşların üstünde yürüyen bir atın çok uzaklardan gelen nal sesleriydi bu. Bir de köpek havlıyordu.

Pepé tüfeğini sol elinde aldı, o da aslan gibi sessizce çalıların içine daldı. Akşam karanlığında öbür tepeye doğru tırmanmaya başladı. Karanlık büsbütün bastırınca ayağa kalktı. Hiç gücü kalmamıştı. Bir keresinde kayalardan kayıp düştü, dizlerinin üstüne kapaklandı, gene de durmadı, topraklara, taşlara tutunarak tırmandı, ilerlemeye devam etti.

Tepeye yaklaştığı sırada yere uzanıp kısa bir süre uyudu. Yüzüne vuran ay ışığı ile uyandı. Kalktı, gene tırmanmaya başladı. Elli metre kadar gidince durdu, geri döndü, tüfeğini unutmuştu. Ağır ağır aşağı yürüdü, çalılığı araştırdı, bir türlü bulamadı tüfeğini. Biraz dinlenmek için oturdu. Koltuğundaki bezin zonklaması daha da artmıştı. Yüreğinin her çarpışı ile birlikte kolu da sanki yükselip iniyordu. Nasıl yatarsa yatsın rahat edemiyor, ağır kolu koltuğunun üstüne bastırıyormuş gibi geliyordu.

Yaralı bir hayvan çabasıyla doğrulup tepeye doğru ilerledi. Sol eliyle şiş kolunu yakalamış vücudundan uzak tutuyordu. Tepenin üstüne doğru sürünüyor, yürüyor, birkaç adım atıyor, dinleniyor, gene birkaç adım atıyordu. Ar-

tık tepeye iyice yaklaşmıştı. Ay dağların çarpık çurpuk biçimini gökyüzüne çiziyordu.

Pepé'nin başı döndü, beyni sanki kafatasından çıkıp döne döne yükseldi, uzaklaştı. Yere düştü, öylece uzanıp kaldı. Dağın kayalık tepesi topu topu otuz metre yukarıdaydı.

Ay gökte süzülüyordu. Pepé sırtüstü döndü, dili, dudakları oynadı, bir şeyler söylemek istedi, ama sadece tıslar gibi bir ses çıktı ağzından.

Güneş doğunca Pepé doğruldu. Kendine gelmişti, gözleri görüyordu gene. Kocaman, şişmiş kolunu önüne çekti, korkunç yaraya baktı. Kara bir çizgi bileğinden koltuğuna doğru uzanıyordu. Çakısını almak için elini cebine attı, ama çakısı yoktu. Toprağı araştırdı gözleriyle. Sert, keskin bir taş aldı, kabarık deriye sürte sürte yarasını yardı, sonra sıkıp içindeki yeşil irini boşalttı. Birden başını arkaya atıp bir köpek gibi uludu. Vücudunun sağ yanı bütün titredi; ama acı aklını başına getirmişti.

Boz ışıktaki son yokuşu da tırmanarak tepeye çıktı, bir sıra kayanın arkasına dolanıp yere uzandı. Önünde tıpkı bir öncekine benzeyen derin bir vadi vardı; gene öyle susuz, ıssız bir vadi. Düzlüğü yoktu, meşe ağaçları yoktu, hatta sık çalılar bile yoktu dibinde. Karşı kıyıdaki dağlar dimdik yükseliyordu, üstü cansız çalılarla, kırılmış, ufalanmış kaya parçalarıyla örtülüydü. Yamacın orasına burasına serpiştirilmiş gibi duran kocaman, aşınmamış granit damarlarıyla, tepede gökyüzüne doğru diş diş uzanan kayalar görülüyordu.

Gün ısınmıştı. Güneşin alevi dağın üzerinden aşip Pepé'nin yattığı yere düştü. Sert, kara saçları örümcek ağı için-

deydi. Gözleri içeri çökmüştü. Dudaklarının arasından kara dilinin ucu görünüyordu.

Oturdu, yaralı elini kucağına aldı, iki yana sallanarak inledi. Başını geri atıp soluk göğ'e baktı. Büyük, kara bir kuş geniş bir çember çizerek gözden kayboldu, bir başkası soldan doğru süzülerek alçaldı.

Dinlemek için kafasını kaldırdı, tırmandığı yardan doğru bildik sesler gelmişti, iz üzerindeki köpeklerin heyecanlı, coşkun havlamaları duyuluyordu.

Pepé başını önüne eğdi. Çabuk çabuk bazı sözcükler söylemek istedi, ama sadece tıslar gibi bir ses çıktı dudaklarının arasından. Sol eliyle göğsünün üstünde istavroz çıkardı. Ayağa kalkması pek zor oldu. Dağın tam tepesindeki o büyük kayalardan birine, artık alıştığı hareketlerle tırmandı. Kayanın üstüne çıkınca yavaşça doğruldu ayaklarının üzerinde, sallandı, dimdik durdu. Ta aşağıda uyuduğu çalılığı görüyordu. Bütün gücünü bacaklarına vererek, orada, kayanın tepesinde sabah göğüne karşı kara bir leke gibi yükselmişti.

Ayaklarının altında bir çıtırdı oldu. Bir taş parçası uçtu, bir kurşun arkadaki vadiye doğru vınlayarak geçti. Arkasından silah sesi geldi. Pepé aşağı baktı, sonra gene dimdik doğruldu.

Vücudu geriye doğru bir sarsıldı. Sol eliyle birden göğsünü tuttu. Aşağıdan ikinci silah sesi geldi. Pepé öne doğru sallandı, kayadan aşağı tekerlendi, yere çarptı. Yuvarlanmaya başladı; taşlar, topraklar da kayıyordu onunla birlikte. Sonunda bir çalılığa takılıp kaldı, arkası sıra yavaş yavaş kayan topraklar gelip başını örttü.

DÜNYAYI DÜZENE KOYANLAR

O büyük heyecan dalgası yavaş yavaş duruldu, halkın itişip kakışmaları, çığlıklar, bağrışmalar kesildi, kasaba parkını tam bir sessizlik kapladı. İki sokak ötedeki mavi bir lambadan gelen ışıkla belli belirsiz aydınlanan karaağaçların altında hâlâ bir yığın insan duruyordu. Halkın üzerine yorgun bir sessizlik çökmüştü, aralarından bazıları karanlığa karışıp sıvışmaya başladılar. Parkın çimenlikleri, göbekler bütün çiğnenmiş, ezilmişti.

Mike her şeyin bitmiş olduğunu anladı. İçinde bir boşluk duydu. Kaç gecedir uyumamış gibi yorgundu, renksiz, rahat bir yorgunluktan bu, sanki düş görüyordu. Kaske-tini gözünün üzerine çekti, yürüdü. Parktan ayrılmadan önce son bir kez bakmak için arkasına döndü.

Kalabalığın ortasındaki bir adam katlanmış bir gazete-yi tutuşturmuş, yukarı doğru kaldırmıştı. Mike'ın durduğu yerden, karaağaçlardan birinde sallanan çıplak, boz vücudun ayaklarına, alevlerin sarılışı görülüyordu. Zencilerin ölünce böyle mavimsi boz bir renge bürünmeleri ne tuhaftı. Yanan gazetenin ışığı yukarı doğru bakan adamların yüzlerini aydınlattı; sessiz, durdukları yere çivilenmiş, gözlerini sallanan ayaklardan ayırmayan adamlar.

Mike zenciye yakmak isteyeneye karşı bir öfke duydu içinde. Karanlıkta biraz ötesinde duran bir adama dönüp, «Neye yarar bu!» dedi.

Adam karşılık vermeden uzaklaştı.

Gazetenin alevleri sönünce ortalık eskisinden daha karanlık göründü. Ama hemen başka bir gazete tutuşturulup ayaklara doğru kaldırıldı. Mike orada durmuş bakan adamlardan birine yaklaştı, «Neye yarar bu!» diye yineledi. «Öldü artık. Ne yapsalar canı yanmaz.»

Adam homurdandı, gözlerini alev alev yanan gazete-den çevirmeden, «İyi oldu,» dedi, «devlet boşu boşuna para harcamaktan kurtuldu, biz de o her şeye bir kulp takan palavracı avukatlardan kurtulduk.»

«Ben de onu söylüyorum,» dedi Mike. «Palavracı avukatlardan kurtulduk. Ama onu yakmak bir işe yaramaz ki...»

Adam alevlerden gözünü ayırmadı. «Yaramasın, bir zararı da olmaz.»

Mike çevresine bakındı. Kafası işlemiyordu artık, durmuştu. Boş boş bakıyor, çevresinde olan biteni istediği gibi göremiyordu. Yaşamı boyunca hatırlamaya uğraşacağı, ona buna anlatacağı bir şeydi bu, ama yorgunluktan kafası işlemez, gözleri görmez olmuştu. İşin korkunçluğunu, önemini anlıyordu, gene de gözleri ile duyguları tam bir tembellik içindeydi. Herhangi bir olay karşısındaymış gibi... Yarım saat önce kalabalığın arasında ciğerlerinin bütün gücüyle bağırırken, ipi çekenlere katılmak için adeta savaşıırken, içi kabarmış kabarmış da hep ağlamıştı. Ama şu anda her şey ölüydü, her şey gerçekliğini yitirmişti; karanlıkta sessizce duran bu kalabalık uyuşuk, kendini bırakmış bir

insan yığınınından başka bir şey değildi. Alevlerin ışığında görülen yüzlerde düz bir tahtanın anlamsızlığı, boşluğu vardı. Mike bu uyuşukluğu, bu yitikliği kendisinde de duydu. Sonunda dönüp parktan çıktı.

Kalabalıktan uzaklaşır uzaklaşmaz buz gibi bir yalnızlık çöktü üzerine. Yol boyunca hızlı hızlı yürüdü, yanında tek bir insan daha olsaydı! Geniş cadde bomboştu, kimsecikler yoktu, o da park gibi gerçekliğini yitirmişti. Yoldan aşağı doğru uzanan raylar ışıkların altında pırıl pırıl yanıyor, karanlık vitrinlerde lambaların yansılarını görüyordu.

Mike göğsünde hafif bir ağrı duydu. Parmaklarıyla bastırdı, adaleleri acıyordu. Birden hatırladı. Cezaevinin kapısına saldırdıkları zaman en öndeydi. Arkasından gelenler onu bir koçbaşı gibi kapıya çarpmışlardı. O zaman hiç acı duymamıştı, yalnız olmasa gene de duymayacaktı belki.

İki sokak ilerde, kaldırımın üzerinde neon lambalarıyla yazılmış BİRA sözcüğü parlıyordu. Oraya doğru hızlı hızlı yürüdü. Belki birileri vardır, konuşuruz, bu sessizlikten kurtulurum diye umutlanmıştı; bari lince katılmamış kimseler olsa diye düşündü.

Küçük içkievinin sahibi içerde tek başınaydı. Ufak tefek, orta yaşlı bir adamdı, düşük bıyıklıydı, yüzü yaşlı bir fareyi andırıyordu; cin gibi, ürkek, kararsız.

Mike'ı görünce bir selam çakarak, «Uykuda gezer gibisin,» dedi.

Mike ona hayretle baktı, «Tam üstüne bastın,» dedi. «Uykuda gezer gibiyim.»

«Sert bir içki vereyim sana istersen.»

Mike duraladı. «Yok. Şöyle susuzluğumu giderecek

bir şey olsun. Bira ver daha iyi. Sen de orada mıydın?»

Ufak tefek adam fareyi andıran başını salladı, «Tam sonuna yetiştim,» dedi, «herifi ipe çekmişler, her şey bitmişti. Şimdi bunların canı bir şeyler içmek ister diye düşündüm, gelip dükkânı açtım. Ama kimse uğramadı senden başka. Yanıldım galiba.»

«Daha gelirler; park dolu. Pek susamışlıkları da kalmadı ya. Herifi yakmaya uğraşıyorlar gazetelerle. İyi etmiyorlar.»

«Hiç iyi etmiyorlar,» dedi adam. İnce bıyıklarını sıvazladı.

Mike birasına birkaç tane kereviz tuzu attı, uzunca bir yudum aldı. «İyi geldi,» dedi. «Aklım başımda değil.»

Adam tezgâhın üzerinden ona doğru eğildi, gözleri parlıyordu. «Sen hep orada mıydın? Cezaevine gittiklerinde, daha sonra, gördün mü hepsini?»

Mike bir yudum daha aldı, sonra bardağın dibindeki tanelerden yükselen hava kabarcıklarına baktı. «Hepsini gördüm,» dedi. «Cezaevine ilk gidenlerin arasında ben de vardım, ipi çekenlere de yardım ettim. Böyle arada bir vatandaşların yasaları kendi ellerine alınaları iyi oluyor. Palavracı avukatlar bir kere karıştılar mı işe, en iblis herifleri bile kurtarıverirler.»

Fare kafası gene sallandı. «Doğru söylüyorsun. Kimi olsa kurtarır o avukatlar, her şeyin yolunu buluyorlar. Bana kalırsa, bu zenci suçluydu bal gibi.»

«Elbette, kendi de suçunu kabul etmiş diyordu biri.»

Adam tezgâhın üzerine eğildi. «Nasıl başladı? Ben hepsi olup bittikten sonra yetişebildim, bir dakika ya durdum ya durmadım, gelip dükkânı açtım; belki bir bardak

bira içmek isteyenler olur diye.»

Mike bardağını boşalttı, doldurması için adamın önüne itti. «Herkes biliyordu bunun böyle olacağını. Ben cezaevinin karşısındaki içkievinde oturuyordum, akşamüzerinden beri oradaydım. Adamın biri gelip, Ne duruyorsunuz, dedi. Biz de kalkıp cezaevinin önüne gittik, daha bir sürü adam vardı orada, durmadan da geliyorlardı. Bağırıp çağırmaya başladık. Sonra Sheriff çıktı dışarı, bir şeyler söyledi, biz daha çok bağırdık, susturduk onu. Birisi tüfekte sokak lambalarını patlattı. Sonra cezaevinin kapılarına yüklendik, hepsini yıktık. Sheriff karşı koymaya kalkmadı hiç. O iblis zenciyi kurtarmak için bunca namuslu insanı vuracak değildi ya!»

«Seçim de yaklaşıyor.»

«Derken Sheriff bağırmaya başladı, Aman çocuklar, bir yanlışlık yapmayın, sonda, dördüncü hücrede, aman çocuklar, yanlış birini almayın. Acınacak şeydi.» Mike yavaşça, «Acınacak şeydi,» diye tekrar etti. «Öbür mahkûmlar öyle korkmuşlardı ki... Demirlerin arasından görüyorduk onları. Yüzlerinin halini unutamıyorum. Hayatımda öyle şey görmemiştim.»

Adam heyecanlanıyordu, küçük bir bardağa viski doldurup dikti. «Ayıplamam onları,» dedi. «Otuz günlük bir ceza var diyelim, mahkûmlardan birini linç etmek için içeri bir yığın insan dalıyor. Ya yanlışlıkla seni alırlarsa? Ödün kopar.»

«Ben de onu söylüyorum. Acınacak şeydi. Her neyse, zencinin hücreğine gittik. Herif gözlerini yummuş, bitkin bir halde, ayakta duruyordu, sarhoş gibiydi. Adamlardan biri yumruğu vurunca, yıktı herifi yere, o gene kalktı, bu

kez bir başkası yapıştırdı, tepe üstü yuvarlandı, kafası çimentoya çarptı.» Tezgâhın üzerine eğilip işaret parmağı ile parlak tahtaya vurdu. «Bana kalırsa herif o zaman öldü işte. Giysilerini soyarken, ben de yardım ettim, hiç kıpırdamıyordu, sonra ipe çekerken kimseye sarılmaya filan uğraşmadı. Yok, yok, bence bütün o işler olurken herif ölüydü, ikinci yumruğu yedi, kafası çarptı çimentoya, öldü.»

«Hepsi bir.»

«Yok, hepsi bir değil. Her iş yoluyla, iziyle olmalı. Kendi aradı bunu, aradığını bulmalıydı.» Elini cebine sokup mavi bir bez parçası çıkardı. «Üstündeki pantolonun parçası bu,» dedi.

Adam eğilip kumaşı gözden geçirdi, başını kaldırarak, «Bir dolar veririm buna,» dedi.

«Yok, satmam ben.»

«Peki, yarısına iki dolar.»

Mike kuşkuyla baktı adama. «Ne yapacaksın?»

«Önce ver bakalım şu bardağı, benden bir bira iç. Altına küçük bir yazı yazdırıp duvara iğneleyeceğim. Gelenlerin hoşuna gider onu orada öyle görmek.»

Mike kumaşı çakısıyla ikiye böldü, adamdan iki dolar aldı.

«Böyle reklam yazıları yazan birini tanırım,» dedi adam. «Her gün uğrar. Buna uyacak küçük, güzel bir yazı hazırlar o bana.» Sonra kuşkulu bir sesle sordu: «Sheriff birkaç kişi yakalar mı dersin?»

«Yok canım. Niye başını belaya soksun? Hem bu geceki kalabalıkta seçimde onu destekleyecek bir sürü insan vardı. Şimdi herkes dağıldıktan sonra, gider oraya Sheriff, zenciye indirir, biraz temizlik yapar, oldu bitti.»

Adam kapıya baktı. «Bir şeyler içmeye gelirler demiş-tim ama, yanılmışım galiba. Saat ilerledi epeyce.»

«Eh, evin yolunu tutmalı artık. Yorgunum çok.»

«Güneye doğru gidiyorsan, ben de kapatıyorum, bir-likte çıkarız. Ben güneyde sekizinci blokta oturuyorum.»

«Desene ki benden iki blok aşağı. Ben de altıncıda oturuyorum. O halde bizim evin önünden geçiyorsun hep. Tuhaf şey, hiç görmedim seni buralarda.»

Adam Mike'ın bardağını yıkadı; sonra önlüğünü çı-kardı. Şapkasını, ceketini giydi, kapıya gidip dışardaki kır-mızı neon lambasını, içerinin ışıklarını söndürdü. Bir an ikisi de kaldırımında durup parka doğru baktılar. Her yer sessizlik içindeydi. Parktan hiç ses gelmiyordu. İki sokak ötede bir polis, fenerini vitrinlere tutarak yürümekteydi.

«Gördün mü,» dedi Mike, «hiçbir şey olmamış gibi.»

«Bira içmek isteyenler olduysa da başka bir yere git-tiler herhalde.»

«Ben sana söylemedim mi,» dedi Mike. «Her şey ge-ne eskisi gibi.»

Boş cadde boyunca yürüdüler, sonra güneye saptılar. «Benim adım Welch.» dedi adam. «İki yıl oldu bu kasa-baya gelesi.»

Mike'ın üzerine gene biraz önceki yalnızlık duygusu çökmüştü. «Ne tuhaf,» dedi. «Ben bu kasabada doğdum, şimdi oturduğum evde. Evliyim, çocuğum yok. Karım da bu kasabada doğmuş. Herkes tanır bizi.»

Bir iki sokak daha geçtiler. Dükkânlar geride kalmış, bahçeleri bakımlı, güzel evler başlamıştı. Sokak lambala-rının ışıkları büyük ağaçların üzerine vuruyor, gölgelerini kaldırımlara düşürüyordu. İki bekçi köpeği koklaşa kok-

laşa geçti yanlarından.

Welch, yavaşça, «Nasıl bir adamdı acaba?» dedi. «Zenci diyorum, nasıl bir adamdı?»

Mike yalnızlığının içinden cevap verdi: «Bütün gazeteler iblisin biri diye yazdı. Hepsini okudum, hepsi de öyle diyordu.»

«Biliyorum, ben de okudum gazeteleri. Ama insan gene de bilmek istiyor. Ben çok iyi zenciler tanıdım da...»

Mike adama döndü, sert sert, «Ben de iyi zenciler tanıdım tanımasına, hem de ne iyi zenciler. Onlarla aynı yerde çalıştım, beyazlar kadar iyidiler. Ama hiçbiri bunun gibi iblis değildi.»

Welch onun kızdığını görünce bir an sustu. Sonra, «Nasıl bir adam olduğunu sen de bilmiyorsun galiba,» dedi.

«Nereden bileyim, orada duruyordu öyle işte, dudaklarını kapamış, gözlerini sımsıkı yummuş, ellerini yanına sallandırmış duruyordu. Sonra birisi vurdu bir yumruk. Bana kalırsa, biz onu dışarı çıkardığımızda çoktan ölmüş-tü.»

Welch ona yaklaştı. «Ne güzel bahçeler var burada. Kim bilir ne para gider bunları böyle bakımlı tutmak için.» O kadar yakınlığa ki omuzu Mike'in koluna dokundu. «Ben hiç linç görmedim. Ne duyuyor insan, sonradan?»

Mike adamdan uzaklaştı. «Ne duyacak,» dedi, «hiç.» Başını önüne eğdi, hızlandı. Welch ona yetişebilmek için adeta koşuyordu. Sokak lambaları seyrekleşmişti. Daha karanlıktı, ama nedense daha güven vericiydi. Mike patladı, «Bir kesiklik, bir yorgunluk duyuyor insan, ama bir tatmin edilmişlik de var. İyi bir iş yapmışsın da yorulmuşsun,

uykun gelmiş gibi.» Yavaşladı. «Bak, şu mutfakta ışık var ya, işte orası bizim ev. Karı bekliyor beni.» Evin önüne gelince durdu.

Welch de durmuştu. «Canım bir bira, ya da başka bir şey içmek isterse, uğra bana,» dedi. «Gece yarısına kadar açığım. Dost ağırlamayı bilirim.» Yaşlı bir fare gibi ürkek ürkek yürüdü.

«İyi geceler,» dedi Mike.

Evin çevresini dolanıp arka kapıdan girdi. Sıska, huy-suz karısı gaz fırınının önüne oturmuş, ısıniyordu. Kapıda duran Mike'a baktı.

Birden faltaşı gibi açılan gözleri adamın yüzüne takılıp kaldı. Boğuk bir sesle, «Kadına gitmişsin sen,» dedi. «Söyle kiminleydin?»

Mike güldü, «Kendini akıllı bir şey sanıyorsun, değil mi?» dedi. «Cin gibisin, değil mi? Nerden anladın kadına gittiğimi!»

Karısı kızgın kızgın, «Yüzünün halinden anlaşılmıyor mu sanki!» dedi.

«İyi öyleyse, o kadar akıllıysan, öyle her şeyi biliyorsan, ben de söylemem. Sabah gazetelerini bekle, kendin gör.»

Kadının gözlerinde bir kuşku dolaştı, «Zenci mi?» dedi. «Zenciyi mi öldürdüler? Herkes öldürecekler diyor-du.»

«Kendin anla o kadar akıllıysan, ben bir şey söylemem sana.»

Mutfaktan çıkıp banyoya geçti. Duvarda küçük bir ayna vardı. Kasketini çıkardı, aynaya baktı. «Ne dese, doğru,» dedi. «Hani bana da öyle geliyor.»

İÇİNDEKİLER

Kasımpatları	5
Sabah Kahvaltısı	21
Öldürme	25
Yılan	41
Kaçış	55
Dünyayı Düzene Koyanlar	80

John Steinbeck (1902-1968) *Bitmeyen Kavgâ, Gazap Üzümleri, Farelerle İnsanlar, Cennetin Doğusu* gibi romanlarıyla, yalnız Amerikan edebiyatının değil, dünya edebiyatının da önde gelen yazarları arasında yer alır. Az sayıdaki kısa öykülerinde anlattığı kişiler de, tıpkı romanlarındakiler gibi, bir kez okuyanların bir daha kolay kolay unutamayacakları kadar canlı, en ince ayrıntılara inilerek çizilmiş kişilerdir. Steinbeck edebiyatta fantezinin ağırlık kazandığı bir dönemde düz anlatımı, gerçekçiliği yüceltmış olan çok güçlü bir sanatçıdır.